МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Організаційно-методичне забезпечення обліку та оподаткування малого підприємства ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0713-оа-дн
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
освітньої програми Облік і аудит
_____О.О. Крючков _____
Керівник _____к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.
Рецензент_____к.е.н., доцент Сейсебаєва Н.Г.

ЗАПОРІЖЖЯ – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедрою _____Н.М. Проскуріна
«___»_____2024 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Крючкову Олегу Олеговичу

1. Тема роботи: «Організаційно-методичне забезпечення обліку та оподаткування малого підприємства ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»
керівник роботи: Скорнякова Юлія Борисівна, к.е.н., доцент,
затверджені наказом ЗНУ від 29 грудня 2023 року № 2252-с.

2. Строк подання студентом роботи 03 лютого 2025 року.

3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, облікові дані та дані фінансової звітності підприємства.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути проблематику соціально-економічного значення та ідентифікації підприємств малого бізнесу, систематизувати теоретико-нормативні питання організації обліку та оподаткування малих підприємств, дослідити наявну систему обліку діяльності малого підприємства ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» та розробити пропозиції щодо її вдосконалення, проаналізувати порядок оподаткування діяльності малого підприємства ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» та розробити пропозиції щодо оптимізації наявного податкового навантаження.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 7 рис., 24 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Скорнякова Ю.Б. доцент	08.11.2024 р.	08.11.2024 р.
2	Скорнякова Ю.Б. доцент	06.12.2024 р.	06.12.2024 р.
3	Скорнякова Ю.Б. доцент	30.12.2024 р.	30.12.2024 р.

7. Дата видачі завдання: 01 жовтня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	жовтень 2024	виконано
2.	Написання вступу	листопад 2024	виконано
3.	Виконання першого розділу	листопад 2024	виконано
4.	Виконання другого розділу	грудень 2024	виконано
5.	Виконання третього розділу	січень 2025	виконано
6.	Написання висновків	січень 2025	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	січень 2025	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	лютий 2025	виконано

Студент _____ О.О. Крючков
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Ю.Б. Скорнякова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 119 с., 3 розділи, 7 рис., 24 табл., 82 джерела.

МАЛЕ ПІДПРИЄМСТВО, МІКРОПІДПРИЄМСТВО, ОБЛІК, ОБЛІКОВА СИСТЕМА, ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА, СПРОЩЕНИЙ ПЛАН РАХУНКІВ, СПРОЩЕНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ, ОПОДАТКУВАННЯ, СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ, ЄДИНИЙ ПОДАТОК, ПОДАТОК НА ПРИБУТОК, ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

Об’єкт дослідження – процес обліку та оподаткування діяльності малого підприємства ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ».

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення організації обліку та оптимізації оподаткування малого підприємства ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» з метою підвищення ефективності діяльності та зміцнення конкурентоспроможності підприємства.

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: методи наукового узагальнення, діалектичний метод, методи індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу, синтезу, моделювання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов’язаних з удосконаленням організації обліку та оптимізацією оподаткування малого підприємства та підвищенням таким чином ефективності його діяльності. У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

набули подальшого розвитку:

– методичне забезпечення організації обліку діяльності малих підприємств за рахунок систематизації передбачених нормативно особливостей формування облікової системи підприємств малого бізнесу;

– порядок відображення в синтетичному обліку витрат, пов'язаних із нарахуванням єдиного податку, за рахунок зміни назви рахунку 98 «Податок на прибуток» на «Витрати оподаткування» та запровадження до нього двох субрахунків 981 «Витрати за податком на прибуток» і 982 «Витрати за єдиним податком».

За підсумками проведеного дослідження сформовані пропозиції щодо вдосконалення облікової системи малого підприємства з метою підвищення якісного рівня та аналітичності облікової інформації щодо доходів, витрат та фінансових результатів окремих напрямків діяльності, запропоновано форму робочого документу для впорядкування податкового обліку з єдиного податку, а також обґрунтована доцільність відмови підприємства від спрощеної системи оподаткування на користь загальної, що дозволить зменшити податкове навантаження та підвищити рівень ефективності даного бізнесу.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить підвищити якісний рівень організаційно-методичного забезпечення обліку та оподаткування малих підприємств, досягти оптимізації податкових платежів малого підприємства і підвищити таким чином ефективність його діяльності та конкурентоспроможність. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення якісного рівня організаційно-методичного забезпечення обліку та оподаткування малих підприємств, що у підсумку приятиме підвищенню ефективності їх діяльності та конкурентоспроможності.

SUMMARY

Qualifying work contains: 119 pp., 3 sections, 7 fig., 24 tab., 82 references.

SMALL ENTERPRISE, MICRO ENTERPRISE, ACCOUNTING, ACCOUNTING SYSTEM, ACCOUNTING POLICY, SIMPLIFIED ACCOUNT PLAN, SIMPLIFIED FINANCIAL REPORTING, TAXATION, SIMPLIFIED TAX SYSTEM, SINGLE TAX, PROFIT TAX, OPTIMIZATION OF TAX PAYMENTS

The object of study is accounting process and taxation of the small enterprise EURO SERVICE UKRAINE ZAPORIZHZHIA LLC.

The purpose of the qualification work is to substantiate theoretical provisions and develop practical recommendations for improving the organization of accounting and optimizing taxation of a small enterprise EURO SERVICE UKRAINE ZAPORIZHZHIA LLC in order to increase the efficiency of its activities and strengthen the competitiveness of the enterprise.

Methods of research: a systematic approach to the study of economic events and processes. During research performance scientific methods of cognition were used: methods of scientific analysis, the dialectical method, methods of induction and deduction, classification, comparison, abstraction, systematic and comprehensive analysis, synthesis, simulation.

The scientific novelty of the results is theoretical and methodological substantiation and resolution of a set of issues related to improving the organization of accounting and optimizing the taxation of a small enterprise and thus increasing the efficiency of its activities. The study yielded the following scientific results, which are characterized by scientific innovation:

Got further development:

– methodological support for the organization of accounting for the

activities of small enterprises by systematizing the regulatory features of the formation of the accounting system of small business enterprises;

– the procedure for reflecting in synthetic accounting expenses related to the accrual of a single tax, due to the accounting changes of the name of account 98 «Profit tax» to «Taxation expenses» and the introduction of two sub-accounts 981 «Profit tax expenses» and 982 «Single tax expenses».

Based on the results of the study, proposals were made to improve the accounting system of a small enterprise in order to increase the quality and analytical level of accounting information regarding income, expenses and financial results of individual areas of activity, a working document form was proposed to streamline tax accounting for a single tax, and the feasibility of the enterprise's refusal from a simplified taxation system in favor of a general one was substantiated, which would reduce the tax burden and increase the level of efficiency of this business.

The application of proposed recommendations in practice will improve the quality of the organizational and methodological support for accounting and taxation of small enterprises, to achieve optimization of tax payments of a small enterprise and thus increase the efficiency of its activities and competitiveness. The results of research are aimed at improving the quality level of organizational and methodological support for accounting and taxation of small enterprises, which will ultimately lead to an increase in the efficiency of their activities and competitiveness.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
РЕФЕРАТ
SUMMARY
ВСТУП ……... 9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ
1.1 Соціально-економічне значення та проблематика ідентифікації підприємств малого бізнесу ……..... 14
1.2 Особливі аспекти формування облікової системи малих підприємств ……... 31
1.3 Нормативні основи вітчизняної системи оподаткування малих підприємств ……... 43
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства……... 56
2.2 Характеристика наявної системи обліку діяльності малого підприємства ……. 64
2.3 Проблемні питання та вдосконалення обліку діяльності малого підприємства…….. 78
РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА
ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»
3.1 Визначення та податкова звітність з єдиного податку……..... 83
3.2 Оподаткування доходів, що виплачуються фізичним особам…...…. 92
3.3 Оптимізація оподаткування малого підприємства 99
ВИСНОВКИ …….. 105
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ……..……... 111

ВСТУП

Розвиток підприємств малого бізнесу є важливою складовою соціально-економічного розвитку України в сучасних умовах. Саме малі підприємства здатні відносно швидко забезпечити споживачів вітчизняними товарами та необхідними послугами, збільшити кількість наявних робочих місць та обсяг податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів. Успішне функціонування малого бізнесу поруч із великими корпораціями є дієвим механізмом протидії монополізації шляхом розвитку активних конкурентних відносин, адже малі підприємства є антимонопольними за своєю економічною природою. Важливою функцією малого підприємництва варто також визнати демократизацію ринкових відносин та пом'якшення в суспільстві соціальної напруги, адже власники малих підприємств є принциповою складовою формування так званого середнього класу.

Підприємства малого бізнесу в умовах жорсткого конкурентного середовища, незважаючи на позитив мобільності, гнучкої організації та певну державну підтримку, є набагато вразливішими в порівнянні з великим бізнесом. Саме тому їх ефективна робота, підтримка стабільного фінансового стану та активний розвиток потребують особливих підходів щодо управління. Це в свою чергу актуалізує питання формування якісної системи обліку на кожному малому підприємстві, адже прийняття дієвих управлінських рішень є неможливим без відповідної інформаційної підтримки.

Важливою складовою управління підприємницькою діяльність в сучасних умовах є також оподаткування, адже кожне підприємство має дисципліновано виконувати свої обов'язки платника податків. Вітчизняна практика оподаткування малих підприємств тісно пов'язана із питанням вибору системи оподаткування та оптимізацією податкових платежів законними методами, що дозволяє збільшити кошти, які залишаються у

розпорядженні власників підприємства та можуть бути спрямовані на розвиток бізнесу.

Таким чином, питання організаційно-методичного забезпечення обліку та оподаткування малих підприємств є надзвичайно важливими для вітчизняної економічної науки та підприємницької практики, що і обґрунтовує актуальність та важливість обраного напрямку дослідження.

Теоретичним та практичним аспектам організації та методики обліку та оподаткування малих підприємств присвячені дослідження багатьох науковців, зокрема таких, як І. Белова, П. Буряк, З. Варналій, Т. Гоголь, С. Голов, Г. Грищук, П. Дончук, О. Мазіна, Н. Малюга, Т. Мельник, С. Семенова, В. Сопко, Л. Сук, О. Шпирко та багатьох інших. Проте, незважаючи на велику кількість наукових досліджень щодо особливостей організації та методики обліку та оподаткування малих підприємств, систематичні зміни вітчизняного законодавства, а також розвиток підприємницької та облікової практики актуалізують доцільність подальших наукових досліджень в площині організаційно-методичного забезпечення обліку та оподаткування малих підприємств.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення організації обліку та оптимізації оподаткування малого підприємства ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» з метою підвищення ефективності діяльності та зміцнення конкурентоспроможності підприємства.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені і вирішувалися такі завдання:

– розглянути проблематику соціально-економічного значення та ідентифікації підприємств малого бізнесу;

– систематизувати теоретико-нормативні засади організації обліку та оподаткування малих підприємств;

– на основі проведеного дослідження виявити існуючі проблеми організації та методики обліку діяльності малого підприємства та розробити

пропозиції щодо їх вирішення;

– проаналізувати наявну практику оподаткування діяльності малого підприємства;

– розробити пропозиції щодо оптимізації податкових платежів малого підприємства з метою підвищення ефективності його функціонування та зміцнення конкурентоспроможності.

Об’єкт дослідження – процес обліку та оподаткування діяльності малого підприємства ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ».

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів організації обліку та оподаткування малих підприємств.

Для досягнення поставленої мети були використані наукові методи, які застосовуються при вивченні соціально-економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення (при дослідженні проблематики соціально-економічного значення та ідентифікації малого підприємництва), діалектичний метод (при дослідженні теоретико-нормативних засад організації обліку та оподаткування малих підприємств), методи індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного і комплексного аналізу та синтезу (при дослідженні наявної на малому підприємстві системи організації обліку та оподаткування діяльності і розробці пропозицій щодо її вдосконалення), методи синтезу і моделювання (при розробці робочої таблиці визначення доходу платника єдиного податку та зобов’язань з єдиного податку та обґрунтуванні пропозицій щодо зміни підприємством системи оподаткування з метою оптимізації його податкових платежів) та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов’язаних з удосконаленням організації обліку та оптимізацією оподаткування малого підприємства та підвищенням таким чином ефективності його діяльності.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

– запропонована авторська адаптація передбачених чинним законодавством форм організації бухгалтерського обліку в площині інформаційного забезпечення управління підприємств малого бізнесу;

– встановлено, що наявний в ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» порядок обліку витрат на надання послуг не дозволяє формувати інформацію щодо витрат на окремі види послуг і відповідно щодо результатів окремих видів діяльності. З метою забезпечення управління відповідною інформацією пропонується підвищити аналітичність обліку доходів та витрат шляхом виокремлення субрахунків другого порядку, а також за рахунок впровадження розробленого порядку обліку витрат на надання медичних послуг;

– розроблена «Робоча таблиця визначення доходу платника єдиного податку та зобов'язань з єдиного податку», використання якої на практиці дозволить спростити процес податкового обліку за даним податком;

– за підсумками проведеного моніторингу доцільності застосування ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» спрощеної системи оподаткування обґрунтована пропозиція переходу на загальну систему оподаткування, що зважаючи на особливості діяльності підприємства дозволить зменшити податкове навантаження та підвищити рівень ефективності даного бізнесу;

набули подальшого розвитку:

– методичне забезпечення організації обліку діяльності малих підприємств за рахунок систематизації передбачених нормативно особливостей формування облікової системи підприємств малого бізнесу;

– порядок відображення в синтетичному обліку витрат, пов'язаних із нарахуванням єдиного податку, за рахунок зміни назви рахунку 98 «Податок на прибуток» на «Витрати оподаткування» та запровадження до нього двох субрахунків 981 «Витрати за податком на прибуток» і 982 «Витрати за єдиним податком».

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних

і зарубіжних вчених з питань ідентифікації, соціально-економічного значення, організації та методики обліку та оподаткування малих підприємств, законодавчі та нормативні акти з питань бухгалтерського обліку та оподаткування малих підприємств.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить підвищити якісний рівень організаційно-методичного забезпечення обліку та оподаткування малих підприємств, досягти оптимізації податкових платежів малого підприємства і підвищити таким чином ефективність його діяльності та конкурентоспроможність. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення якісного рівня організаційно-методичного забезпечення обліку та оподаткування малих підприємств, що у підсумку приятиме підвищенню ефективності їх діяльності та конкурентоспроможності.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення та отримали позитивну оцінку науковців на двох міжнародних науково-практичних конференціях. Окрім того за підсумками проведеного дослідження була надрукована наукова стаття «Special aspects of organizing accounting in small business enterprises» у фаховому науковому журналі «Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки».

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилання і додатків. Основний зміст викладено на 119 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Соціально-економічне значення та проблематика ідентифікації підприємств малого бізнесу

Мале підприємництво в цілому та підприємства малого бізнесу зокрема є важливою складовою будь-якої макроекономічної системи. Функції малого підприємництва в сучасному суспільстві є досить різноманітними, але всі вони спрямовані на економічне зростання та соціально-економічний розвиток. Так, малий бізнес є важливим елементом формування активного конкурентного середовища, адже структури малого підприємництва є антимонопольними за своєю економічною природою, відповідно їх функціонування є вагомим внеском у забезпечення конкурентних відносин та протидію монополізації. Внаслідок великої кількості суб'єктів та їх високому динамізму малий бізнес принципово менше схильний до монополізації, ніж середовище великих підприємств. В той же час в умовах вузької спеціалізації та використання новітніх техніки та технології малий бізнес як реальний конкурент здатен порушити монопольні позиції великих корпорацій. Це дозволяє малому бізнесу суттєво послаблювати притаманні великому капіталу тенденції до монополізації та як наслідок затримки технічного прогресу. Швидко реагуючи на зміни ринкової кон'юнктури, суб'єкти малого бізнесу надають ринковій економіці необхідної мобільності та гнучкості. Ця риса малого підприємництва набуває особливої актуальності в умовах прискорення науково-технічного прогресу, швидкого розвитку споживчого ринку та розширення номенклатури товарів та послуг.

Принциповим варто визнати внесок малого підприємництва у

вирішення проблеми забезпечення зайнятості, адже саме малий бізнес здатен швидко створювати нові робочі місця та зменшувати таким чином рівень безробіття, поглинаючи надлишкову робочу силу під час циклічних спадів і структурних зрушень в економіці. Варто також зазначити, що суб'єкти малого бізнесу не лише прямо створює та побічно стимулює появу додаткових робочих місць, а й активізує ділову активність, залучаючи до трудової діяльності осіб, що відрізняються без певних об'єктивних та суб'єктивних причин відносно низькою конкурентоспроможністю на ринку праці. Створюючи більш гнучкі умови праці, включаючи особливі режими робочого часу, малі підприємства як роботодавці є привабливими для студентів, матерів із малими дітьми, осіб із інвалідністю, людей похилого віку, для яких отримати роботу на великим підприємствах зазвичай складно.

Важливим результатом успішного функціонування малого підприємництва варто також визнати пом'якшення соціальної напруги та демократизацію ринкових відносин, адже саме малий та середній бізнес є основною формування так званого середнього класу суспільства. Таким чином активний розвиток малого бізнесу послаблює притаманні ринковій економіці тенденції до соціальної диференціації і зменшує таким чином соціальну напругу у суспільстві.

У науковій літературі активно досліджується питання значення розвитку малого підприємництва, як у площині економічного зростання, так і, що визнається особливо актуальним, у площині соціально-економічного розвитку. Так, В. Васюта, В. Лобас і О. Зубко стверджують, що «основною функцією малого підприємництва є підтримка соціально-політичної стабільності суспільства, забезпечуючи середовище вільного вибору шляхів і методів на благо суспільства та організації власного добробуту» [9, с. 208]. Г.М. Рижакова у науковій статті, посвяченій ролі та місцю малого підприємництва в Україні, зазначає, що «роль та функції малого підприємництва полягають не тільки в тому, що воно є одним із найважливіших дійових факторів економічного розвитку суспільства, яке

спирається на ринкові методи господарювання. Його важливою функцією є сприяння соціально-політичній стабільності суспільства, тобто воно відкриває простір вільному вибору шляхів і методів роботи на користь суспільства та забезпечення власного добробуту» [58]. А.Р. Козак і Л.Л. Гевлич, досліджуючи роль та місце малого бізнесу в економіці України та світу, цілком слушно вказують на те, що «соціальна значущість малого бізнесу обумовлена тим, що сьогодні він становить основу середнього класу населення, який надає стабільність суспільству і забезпечує фінансовий розвиток господарства країни» [25, с. 238]. А О.В. Черняєва і А.Ю. Гриненко характеризують малий бізнесу як «важливий елемент сучасної економіки, без якого не може розвиватися держава», адже «він як важливіший складник сучасного виробництва багато в чому сприяє підтримці конкурентного тонусу в економіці, створює природну соціальну сферу суспільного устрою, організованого на засадах ринку, а також формує новий соціальний прошарок підприємців» [73, с. 33].

Підсумувати дослідження особливого місця та значення малого підприємництва у соціальному розвитку економічної системи варто думкою Т.І. Зосименко, відповідно до якої за розвитком малого бізнесу в країні «можна судити про її здатність пристосовуватися до мінливого економічного середовища, створювати умови для практичної реалізації здібностей і талантів кожного індивіда, що позитивно позначається на процесах єднання нації, збереженні її національного духу і національної гордості» [22].

Звертають науковці також увагу на особливі характеристики малого бізнесу щодо його гнучкості, мобільності і певної креативності рішень, що є особливо важливим у кризових економічних умовах, коли великому бізнесу складно швидко адаптуватися до змін. Так, Г.О. Поліщук зазначає, що «сьогодні ще більш очевидним стає, що саме мале підприємництво є сферою діяльності, яка найбільш оперативно реагує на зміни кон’юнктури ринку, а також, що не мало важливо саме воно надає необхідної гнучкості економіці. Характерною рисою малих підприємств є здатність своєчасно реагувати на

зміни споживчого попиту і за рахунок цього вони мають можливість створювати необхідну рівновагу на споживчому ринку» [48, с. 147]. Підтримуються таке сприйняття малого підприємництва і у науковій статті В. Васюти, яка звертає увагу на те, що «мале підприємництво швидко реагує на зніми кон'юнктури ринку, надаючи економіці потрібної гнучкості, що приводять до стрімкого розвитку. Ця особливість малого бізнесу має в умовах сучасності особливу значущість з огляду на процеси швидкої індивідуалізації та різноманіття споживчого попиту, прискорення науково-технічного процесу, зростання номенклатури та асортиментної групи вироблених товарів, робіт, послуг» [10, с. 161].

Незважаючи на в цілому надзвичайно позитивну оцінку розвитку малого підприємництва, окремі дослідники звертають також увагу на певну негативну складову розвитку малого бізнесу, яка нажаль притаманна і ситуації в Україні. Йдеться про те, що частина суб'єкти малого бізнесу схильна до певної «тенізації» своєї діяльності щодо доходів та зайнятості, а механізмами державної підтримки малого підприємництва, у тому числі пільговими режимами оподаткування, здатен зловживати великий та середній бізнесу, на який така підтримка не спрямована. Так, В. Васюта, В. Лобас і О. Зубко зазначають, що «одним з недоліків малого підприємництва є його непрозорість. В ринковому середовищі присутня велика кількість не зареєстрованих малих підприємств, тобто знаходиться в «тіньовому секторі» … Має місце практика нелегального найму працівників; недостовірне відображення розміру доходу тощо» [9, с. 211]. А А.Р. Козак і Л.Л. Гевлич серед таких собі аргументів «проти» малого бізнесу наводить тези про те, що «частина доходів малого бізнесу часто знаходиться в тіні» і «наявність пільг у галузі оподаткування за виконання малим бізнесом певних умов створює підґрунтя для корупції» [25, с. 239].

Розкриття сутності та особливостей функціонування малого бізнесу можливе через дослідження його сильних та слабких сторін і відповідно можливостей та загроз діяльності, що систематизовано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – SWOT – аналіз сфери діяльності малого підприємництва в національній економіці (складено автором за джерелами [9, с. 210; 22; 25, с. 238; 23, С. 211-213; 74, с. 7])

Сильні сторони малого підприємництва	Слабкі сторони малого підприємництва
Спрощена система управління та швидке прийняття рішень; Невеликий обсяг початкових капіталовкладень та оборотних засобів; Гнучкість виробничої структури, що дозволяє динамічно реагувати на зміни кон'юнктури ринку; Висока ефективність праці за рахунок особливої мотивації.	Нестача основних та оборотних засобів внаслідок низької долі власного капіталу; Обмежений доступ до фінансових ресурсів, складність в отриманні кредитних коштів; Уразливість до спроб тиску органів державної влади та великого бізнесу; Слабкий вплив на кон'юнктуру ринку і висока залежність від її змін; Мала частка освоєння ринку і обмежені перспективи зростання; Обмежений доступ до високоякісних ресурсів, у тому числі на ринку праці; Залежність від державної системи підтримки.
Можливості малого підприємництва	Загрози діяльності малого підприємства
Нарощування масштабів діяльності до середнього та великого підприємництва; Завоювання власного сегменту на ринку; Можливість використання незайнятих ресурсів неформальних ринків; Самореалізація та розвиток творчого потенціалу підприємця; Отримання державної підтримки.	Низькі «вхідні бар'єри» для конкурентів; Ризик швидкого банкрутства; Висока вразливість до несприятливих кон'юнктурних коливань та форс-мажорних обставин.

Дослідження досвіду країн з розвинутою економікою свідчать про особливе місце малого бізнесу та пріоритетність підтримки його розвитку. «Малі підприємства сьогодні стали невід'ємною частиною економік більшості промислово розвинених країн. У країнах ЄС на їхню частку в середньому доводиться 63-67 % ВВП, у США – 40 %, в Японії – 61 %. На малих підприємствах зайнята значна кількість працездатного населення: 72 % у середньому в країнах ЄС, 78 % – в Японії, 75,3 % – в Південній Кореї, 73 % – в Італії, 54 % – у Франції та США» [48, с. 150].

Інформація, щодо місця малого бізнесу в економіці окремих країн систематизована в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Місце малого бізнесу в економіці окремих країн (складено автором за джерелами [25, с. 238; 49, С. 123-129; 73, с. 36])

Країна	Місце малого бізнесу в економіці країни
Іспанія	Частка малих підприємств складає у сільському господарстві до 80 %, у промисловості та будівництві – 25 % та 30 %; малі підприємства забезпечують приблизно 62 % зайнятості в країні.
Японія	Загальна частка малого бізнесу в ВВП країни перевищує 53 %, малий бізнес забезпечує близька 81 % зайнятості в країні
Китай	У країні функціонує понад 10 млн. малих та середніх підприємств, на яких створюється близько 60 % ВВП країни та зайнято 75 % працездатного населення
США	Малий бізнес забезпечує близько 50 % ВВП країни, надає роботу більше як 50 % працездатного населення, суб'єкти малого бізнесу мають в 13 разів більше патентів, ніж великі підприємства
Канада	На малих фірмах працює 37 % працездатного населення, з яких у галузях первинної обробки, будівництва, сфері послуг, торгівлі – 80 % від зайнятих у малому бізнесі; суб'єкти малого бізнесу продукують близько 35 % ВВП країни.
Німеччина	На малий бізнес припадає близько 70 % підприємств; даний сектор забезпечує виробництво приблизно 50 % ВВП країни та 30 % німецького експорту, а також майже 70 % наявних робочих місць
Великобританія	В малому бізнесі зайнято близько 36 % робочої сили і забезпечується виробництво 21 % ВВП країни.
Італія	На малих та середніх підприємствах зайнято близько 13 млн. осіб, що приблизно становить 79 % загальної зайнятості, виробляється 52 % ВВП країни

Розвиток малого підприємництва актуалізує науковий інтерес як в частині дослідження специфіки діяльності малих підприємств та особливостей управління малим бізнесом, так і щодо аналізу тенденцій розвитку даного сектору економіки. Відповідно останнім часом багато науковців акцентують увагу на малому бізнесі як важливій складовій ринкової економіки. Науковий та практичний інтерес до малого підприємництва формує запит до відповідної інформації і актуалізує питання ідентифікації «малого бізнесу» і відповідно «малих підприємств».

Ідентифікація суб'єктів малого бізнесу є питанням досить важливим, оскільки відсутність загальноприйнятого підходу унеможливлює однозначну оцінку ступеня впливу даної бізнес складової на загальний соціально-економічний стан країни, а також щодо місця малих підприємств у розвитку національної економіки.

Загальноприйнятої класифікації підприємств або суб'єктів підприємницької діяльності за розміром в міжнародній діловій термінології не існує. В той же час можна виокремити три основних підходи класифікації суб'єктів підприємницької діяльності за розміром, у тому числі і щодо ідентифікації малих підприємств: кількісний, якісний, комбінований.

Задля виокремлення малих підприємств за умови застосування кількісного підходу найчастіше використовують такі стандартні та доступні для ідентифікації критерії як кількість зайнятих, обсяг продажів, балансова вартість активів, розмір статутного (або власного в цілому) капіталу. Класифікація може базуватися на одному такому критерії чи відразу на декількох. Практично у всіх країнах в якості одного з критеріїв ідентифікації малих підприємств застосовується критерій кількості працівників (середньорічної чисельності персоналу).

Досліджуючи досвід інших країн щодо принципів та критерії ідентифікації суб'єктів малого бізнесу, варто зазначити, що «за оцінками експертів Світового банку лише в країнах, що розвиваються, існує близько 50 варіантів принципів ідентифікації суб'єктів малого підприємництва» [44, с. 252].

Розглянемо приклади застосування кількісного підходу та відповідно кількісних критеріїв для ідентифікації суб'єктів малого бізнесу в різних країнах. Так, наприклад, в практиці країн Європейського Союзу розподіл підприємств за розміром здійснюється із використанням комбінації трьох кількісних критерії – чисельність працівників, річний оборот та максимальна сума балансу. Критерії розподілу підприємств за розміром, запропоновані Європейською комісією, систематизовано в таблиці 1.3.

Незважаючи на наявність спільних критеріїв ідентифікації малих підприємств в країнах Європейського Союзу, в більшості з них національне законодавство передбачає впровадження власних принципів та кількісних критеріїв ідентифікації суб'єктів малого бізнесу, що достатньо часто помітно відрізняються від критеріїв, що передбачені Європейською комісією.

Таблиця 1.3 – Ідентифікація підприємств за розмірами за кількісними критеріями Європейської комісії (складено автором за джерелом [43, с. 210])

Тип підприємства	Кількісні критерії		
	Максимальна чисельність працівників	Максимальний річний оборот	Максимальна сума балансу
Мікро підприємство	до 9 осіб	до 2 млн. євро	до 2 млн. євро
Мале підприємство	10-49 осіб	2-10 млн. євро	2-10 млн. євро
Середнє підприємство	50-249 осіб	10-50 млн. євро	10-43 млн. євро
Велике підприємство	понад 249 осіб	понад 50 млн. євро	понад 43 млн. євро

Так, наприклад, у Німеччині малим підприємством визнається підприємство із чисельністю працюючих до 50 осіб і з річним оборотом не більше 6,9 млн. євро [67, с. 534]. Відповідно до національного господарського законодавства Іспанії малим підприємством визнається підприємство, кількість працюючих на якому не перевищує 50 осіб, а розмір вартості активів не перевищує 2,4 млн. євро [49, с. 127]. У Бельгії для ідентифікації малих підприємств національним законодавством передбачені такі критерії – річний оборот до 5 млн. євро, вартість активів – до 3,5 млн. євро., чисельність персоналу – до 100 осіб [8, с. 151].

У Польщі малими підприємствами визнаються підприємства, які протягом попереднього фінансового року мали до 50 працівників, отримали чистий прибуток від підприємницької діяльності менший за 7 млн. євро та подали баланс на загальну суму менше 5 млн. євро. Але, навіть якщо підприємство відповідає вказаним вимогам, воно не може бути визначене як мале, якщо інше підприємство, яке не є малим, володіє понад 25 % його статутного капіталу [8, с. 152].

Відповідно до норм федерального законодавства США до малих належать підприємства, із чисельністю працюючих менше 500 осіб, а критерій річного обороту обмежений із такою галузевою диференціацією:

– сільське господарство – до 27,5 млн. доларів на рік;

– промисловість – до 38,5 млн. доларів на рік;

– будівництво – до 36,5 млн. доларів на рік;

– торгівля – до 7,5 млн. доларів на рік;

– оренда нерухомості – до 27,5 млн. доларів на рік [26, С. 41-42].

До суб'єктів малого бізнесу в Канаді відносять підприємства з кількістю зайнятих до 100 осіб та із річним оборотом діяльності не більше 2 млн. канадських доларів [49, с. 124].

Згідно із нормами національного законодавства в Японії до малих належать підприємства із показниками розміру статутного капіталу та чисельністю працівників:

– у промисловості, транспорті, будівництві – до 100 млн. ієн та до 300 осіб;

– в оптовій торгівлі – до 30 млн. ієн та до 100 осіб;

– у роздрібній торгівлі та сфері послуг – до 10 млн. ієн та до 50 осіб [15, с. 206].

Підсумовуючи національні особливості ідентифікації малих підприємств за кількісним критерієм, зазначимо, що головною перевагою кількісних підходів є зручність використання, а їх основними недоліками – абсолютність та якісного обґрунтування щодо вибору того чи іншого показника та меж його диференціації, що обумовлює складність порівняльного аналізу.

Альтернативним до кількісного підходом щодо ідентифікації малих підприємств є якісний підхід.

Основними критеріями якісного підходу є особливості діяльності та певна господарська поведінка суб'єкта, а саме: обмежений доступ до ринку капіталу, невеликий сегмент ринку, що займає підприємство та неспроможність здійснювати суттєвий вплив на його функціонування. В деяких країнах при віднесені підприємств до сфери малого та середнього підприємництва застосовують такі якісні критерії:

– «єдність власності та управління;

– обмеженість масштабів підприємства, що дозволяє досягти високого ступеня трудової мотивації працівників;

– «сімейне» ведення справи;

– виняткова роль керівника такого підприємства;

– особливий характер фінансування, переважно за рахунок банківських кредитів» [26, с. 44].

Перевагами якісного підходу його прихильники вважають теоретичне обґрунтування та аналіз великої кількості якісних критеріїв, таких як «система менеджменту», «система контролю продуктивності», «система мотивації продуктивності» тощо. Проте через «складний доступ до внутрішньої інформації фірми для визначення якісних характеристик та широкий спектр таких критеріїв наявні певні труднощі для практичного застосування якісного підходу» [2, с. 93]. Відповідно досить часто такий підхід критикують як недостовірний, адже він спирається переважно на суб'єктивні судження та індивідуальний досвід.

Прикладом якісного підходу щодо ідентифікації малих підприємств є визначення Дж. К. Ван Хорна. В аналізі особливостей стратегічного планування малих фірм Дж. К. Ван Хорн виокремлює п'ять характерних рис, притаманних у стратегічному аспектів малим фірмам:

– «відносно невелика кількість продуктів, що виробляються;

– порівняно обмежені ресурси та потужності;

– менш розвинені системи управління, адміністративних процедур і технологій, необхідних для оцінки та контролю стратегічного становища фірми;

– несистематичність менеджменту, неформальне ставлення до тренінгових програм;

– головні управлінські посади і більшість акцій утримаються засновниками підприємства або їх родичами» [7, С. 118-119].

Іншим прикладом якісного підходу є методика, розроблена Х. Велу на основі досліджень процесів розвитку організацій, якісні параметри якої

представлені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Якісні параметри ідентифікації фірми за розміром Х. Велу (складено автором за джерелом [82, С. 15-17])

Тип бізнесу	Якісні критерії (параметри)			
	Цілі	Менеджмент	Продукт	Персонал
Малий бізнес	Визначаються ринком, інтуїтивно, з імпровізаціями	Особистий, авторитетний, прямий	Немає планування, немає маркетингових досліджень	Особисті відносини «керівник-працівник», високий ступінь мотивації, слабкий вплив профспілок
Малий та середній бізнес	Коректуються ринком та спеціальною стратегією, інтуїтивно	Особистий, консультації з ключовими партнерами, спеціалістами	Короткостроке планування без маркетингових досліджень	Особисті відносини «роботодавець – колектив співробітників», невеликий вплив профспілок
Середній та великий бізнес	Коректуються ринком та спеціальною стратегією, винахідливо	Особистий, невелика командна спеціалістів, використання зовнішніх експертів	Короткострокове та нерегулярне довгострокове планування, несистематичні маркетингові дослідження	Середній ступінь мотивації, посилення впливу профспілок, рада трудового колективу
Великий бізнес	Домінування на ринку, систематично та стратегічно	Командний, велика команда спеціалістів, функціональна оргструктура, консультаційна структура	Довгострокове планування, регулярні маркетингові дослідження	Строга ієрархія відносин, співробітництво в колективах, відсутність замученості (тільки у топ-менеджерів), важко підняти мотивацію

Комбінований підхід є третім варіантом, що використовується задля ідентифікації малого та середнього бізнесу. Вперше такий підхід був запропонований у Великобританії у 1971 році Болтонським комітетом і полягав у використанні одночасно економічних та статистичних характеристик задля визначення малих підприємств у своїй країні. До

економічних критеріїв було віднесено такі ознаки як «невеликий ринок збуту, який не дозволяє фірмі значно впливати на ціни і обсяг продукції; відсутність філій, тобто власник сам контролює свій бізнес; персоніфіковане управління, при якому керівник бере участь у процесі прийняття всіх рішень» [2, с. 94]. У якості статистичних (кількісних) критеріїв приймалися кількість працівників та розмір річного обороту в залежності від галузі. Відповідні статистичні критерії, розроблені Болтонським комітетом, систематизовано в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Статистичні критерії ідентифікації малої фірми за методологією Болтонського комітету [15, с. 207]

Галузь	Визначення
Промисловість	Кількість працюючих не перевищує 200 осіб
Будівництво, добування корисних копалин	Кількість працюючих не перевищує 25 осіб
Роздрібна торгівля, послуги	Оборот не перевищує 50 тис. фунтів стерлінгів
Продаж автомобілів	Оборот не перевищує 100 тис. фунтів стерлінгів
Оптова торгівля	Оборот не перевищує 200 тис. фунтів стерлінгів
Транспорт	У власності фірми не більше п’яти транспортних засобів
Громадське харчування	Всі самостійні підприємства, за винятком будь-яких відділень, що управляються заводами з пивоваріння

Комбінований підхід щодо ідентифікації малих підприємств також зазнає критики, насамперед через велику кількість критеріїв та наявність різних числових параметрів для підприємств різних галузей. В то же час, незважаючи на певні недоліки комбінованого підходу, цей підхід, на думку багатьох науковців, найкраще підходить для ідентифікації малого бізнесу, оскільки охоплює як кількісні, так і якісні характеристики діяльності підприємства. У будь-якому випадку варто розуміти, що поділ бізнесу на малий та великий це не лише кількісні ознаки, а й якісні економічні відмінності, що полягають в особливостях зовнішніх умов розвитку підприємств різних розмірів, джерелах фінансових і матеріальних ресурсів і можливостях доступу до них, специфіці менеджменту та політиці щодо найманих працівників.

Дослідивши світовий досвід ідентифікації суб'єктів малого бізнесу, звернемося до питання такої ідентифікації відповідно до норм вітчизняного законодавства. З цього приводу варто зазначити певну відсутність єдиного підходу. Так, критерії виокремлення суб'єктів мікропідприємництва, малого підприємництва, середнього підприємництва та великого підприємництва передбачені статтею 55 Господарського Кодексу України представлені в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 – Розподіл суб'єктів підприємництва за масштабом діяльності відповідно до норм ГКУ (складено автором за джерелом[13])

Тип підприємництва	Кількісні критерії ідентифікації	
	середня кількість працівників за календарний рік	річний дохід від будь-якої діяльності
Мікро підприємництво	фізичні особи підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності	
	не перевищує 10 осіб	не перевищує суму 2 млн. євро
Мале підприємництво	фізичні особи підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності	
	не перевищує 50 осіб	не перевищує суму 10 млн. євро
Середнє підприємництво	інші суб'єкти господарювання	
Велике підприємництво	юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності	
	перевищує 250 осіб	перевищує суму 50 млн. євро

Інші критерії ідентифікації вже окремо для підприємств, тобто юридичних осіб, передбачені Законом України від 16.07.1999 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», яким передбачено, що для врегулювання питань, пов'язаних із організацією та веденням бухгалтерського обліку та формуванням фінансової звітності, «підприємства (крім бюджетних установ) можуть належати до мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств» [50]. Відповідні критерії ідентифікації підприємств за розміром (масштабом діяльності) систематизовано в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7 – Критерії ідентифікації підприємств за розміром відповідно до Закону № 996-XIV (складено автором за джерелом [50])

Тип підприємства за розміром	Критерії ідентифікації підприємства за розміром *		
	балансова вартість активів	чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	середня кількість працівників
Мікропідприємство	до 350 тис. євро	до 700 тис. євро	до 10 осіб
Мале підприємство	до 4 млн. євро	до 8 млн. євро	до 50 осіб
Середнє підприємство	до 20 млн. євро	до 40 млн. євро	до 250 осіб
Велике підприємство	понад 20 млн. євро	понад 40 млн. євро	понад 250 осіб
* показники на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, мають відповідати щонайменше двом із зазначених критеріїв			

Варто звісно зазначити, що наведені критерії ідентифікації підприємств передбачені виключно для врегулювання питань, пов’язаних із веденням бухгалтерського обліку та формуванням фінансової звітності.

Повертаючись до питання ролі та місця суб’єктів малого бізнесу в національній економіці та суспільстві, варто також чітко визначити його основні функції, серед яких на особливу увагу заслуговують такі:

– по-перше, суб’єкти малого підприємництва своєю діяльність забезпечують існування активного конкурентного середовища, протидіють монополізації, до якої схильний великий бізнес, та стимулюють таким чином суспільний прогрес;

– по-друге, суб’єкти малого підприємництва надають ринковій економіці необхідної гнучкості, адже здатні оперативно реагувати на зміни кон’юнктури ринку;

– по-третє, завдяки особливій вмотивованості та креативності малі підприємства здатні внести принциповий вклад у розвиток наукомістких галузей (електроніки, інформаційних технологій, біотехнології тощо);

– по-четверте, розвиток малого бізнесу здатен суттєво впливати на ринко праці, забезпечуючи зайнятість, особливо вразливих категорій найманих працівників;

– по-п’яте, важливою функцією малого бізнесу варто визнати пом’якшення соціальної напруги та демократизацію ринкових відносин, адже саме підприємці та власники малих підприємств є основою формування в суспільстві середнього класу.

Зважаючи на визначну роль малого бізнесу в соціально-економічному розвитку будь-якої країни, поширеною міжнародною практикою є його державна підтримка. Декларується така підтримка й в Україні.

Так, відповідно до статті 3 Закону України від 22.03.2012. № 4618-VI «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» «метою державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні є:

– створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва;

– забезпечення розвитку суб’єктів малого і середнього підприємництва з метою формування конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності;

– стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб’єктів малого і середнього підприємництва;

– сприяння провадженню суб’єктами малого і середнього підприємництва діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки;

– забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян» [55].

Основні напрямки державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, передбачені статтею 5 Закону України № 4618-VI, систематизовано на рисунку 1.1.

Коментуючи питання вітчизняної підтримки розвитку суб’єктів малого підприємництва, варто зазначити, що, нажаль, більшість задекларованих напрямів або залишається переважно на папері, або втілено в державні

програми, що в підсумку не відрізняються високою ефективністю.

Рисунок 1.1 – Основні напрямки державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні (складено автором за джерелом [55])

Єдиним реалізованим на практиці та дієвим напрямом підтримки

малого підприємництва залишається на сьогодні спрощена система оподаткування, обліку і звітності, передбачена для деяких з суб'єктів малого бізнесу. В цілому сектор малого підприємництва, який динамічно розвивається в світі та вже став рушійною силою розвитку економіки багатьох країн, в Україні розвивається повільно і скоріше не завдяки державній підтримці, а в супереч наявній державній політиці. Підсумовуючи досліджене питання варто також навести думку Л.Л. Гевлич і І.Г. Гевлич, які з цього приводу зазначають, що «державна підтримка малого бізнесу є лакмусовим папірцем як для суспільства – наскільки воно гідне стати громадянським, таким, що бере на себе відповідальність за власне майбутнє, так і для держави – наскільки вона хоче піклуватися про конкретного громадянина як особистість, яка прагне до вдосконалення» [11, с. 68].

У вітчизняній науковій літературі присутні дослідження щодо причин гальмування розвитку вітчизняного сектору малого підприємництва. Так, у науковій статті Т.В. Омельянченко і К.О. Короткової наводиться така система факторів, що гальмують сектор малого бізнесу в Україні:

– екзогенні (зовнішні) фактори: недосконаліть податкової системи, загальний стан економіки держави та чинного законодавства, відсутність дієвого механізму державної підтримки малого бізнесу, монополізація ринку суб'єктами великого підприємництва, високий рівень корупції та бюрократії;

– ендогенні (внутрішні фактори): низький рівень матеріально-технічного забезпечення діяльності малих підприємств, неефективність управлінських рішень, поєднання двох або більше видів діяльності в межах одного малого підприємства [41].

Особливо увагу, на нашу думку, варто звернути таким чином на підвищення якості управління малих підприємств, у тому числі на організацію якісної системи обліку, адже інформаційна підтримка прийняття управлінських рішень є важливою складовою забезпечення їх дієвості.

1.2 Особливі аспекти формування облікової системи малих підприємств

Питання щодо організації та ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності в Україні регулюються Законом України від 16.07.1999. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Відповідно до статті 3 Закону України № 996-XIV «бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством» [50]. Таким чином усі підприємства України, в тому числі ті, що належать до суб'єктів малого бізнесу, зобов'язані вести бухгалтерський облік і формувати фінансову звітність з метою «надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства» [50].

Критерії ідентифікації підприємств малого бізнесу, передбачені чинним законодавством для врегулювання питань ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності, систематизовано в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8 – Критерії ідентифікації підприємств малого бізнесу (складено автором за джерелом [50])

Тип підприємства за розміром	Критерії ідентифікації підприємства за розміром *		
	балансова вартість активів	чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	середня кількість працівників
Мікропідприємство	до 350 тис. євро	до 700 тис. євро	до 10 осіб
Мале підприємство	до 4 млн. євро	до 8 млн. євро	до 50 осіб
* показники на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, мають відповідати щонайменше двом із зазначених критеріїв			

Облік як принципова складова управління на будь-якому підприємстві необхідна для реалізації таких важливих завдань як:

– «формування якісної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях управління;

– забезпечення збереження та створення умов для раціонального використання всіх ресурсів підприємства;

– підготовка інформаційної бази для податкового обліку, який також здійснюється бухгалтерією підприємства та необхідний для визначення сум податків та зборів до сплати і складання податкової звітності» [63, с. 7].

Лише за умови гармонічної реалізації цих трьох завдань можливе успішне функціонування будь-якого підприємства, у тому числі й малого.

Важливою первісною умовою організації бухгалтерського обліку на будь-якому підприємстві є вибір форми організації бухгалтерського обліку, яка відповідно буде застосовуватися. З цього приводу варто зазначити, що питання організації бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу, як і на інших підприємствах України, належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) у відповідності до законодавства та установчих документів. Відповідно до статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» «для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно з дотриманням вимог цього Закону обирає форми його організації:

– введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;

– користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;

– ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або підприємством, суб’єктом підприємницької діяльності, самозайнятою особою, що провадять діяльність у сфері бухгалтерського обліку та/або аудиторської діяльності;

– самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства. Ця форма організації

бухгалтерського обліку не може застосовуватися на підприємствах, звітність яких повинна оприлюднюватися, і в бюджетних установах» [50].

Варто також зазначити, що мікропідприємства і малі підприємства мають повний вибір із зазначених форм, адже фінансова звітність таких підприємств не має оприлюднюватися, а створювати бухгалтерію на чолі із головним бухгалтером зобов'язані лише ті підприємства, що становлять суспільний інтерес.

Авторська адаптація передбачених чинним законодавством форм організації бухгалтерського обліку в площині інформаційного забезпечення управління підприємств малого бізнесу представлена на рисунку 1.2.

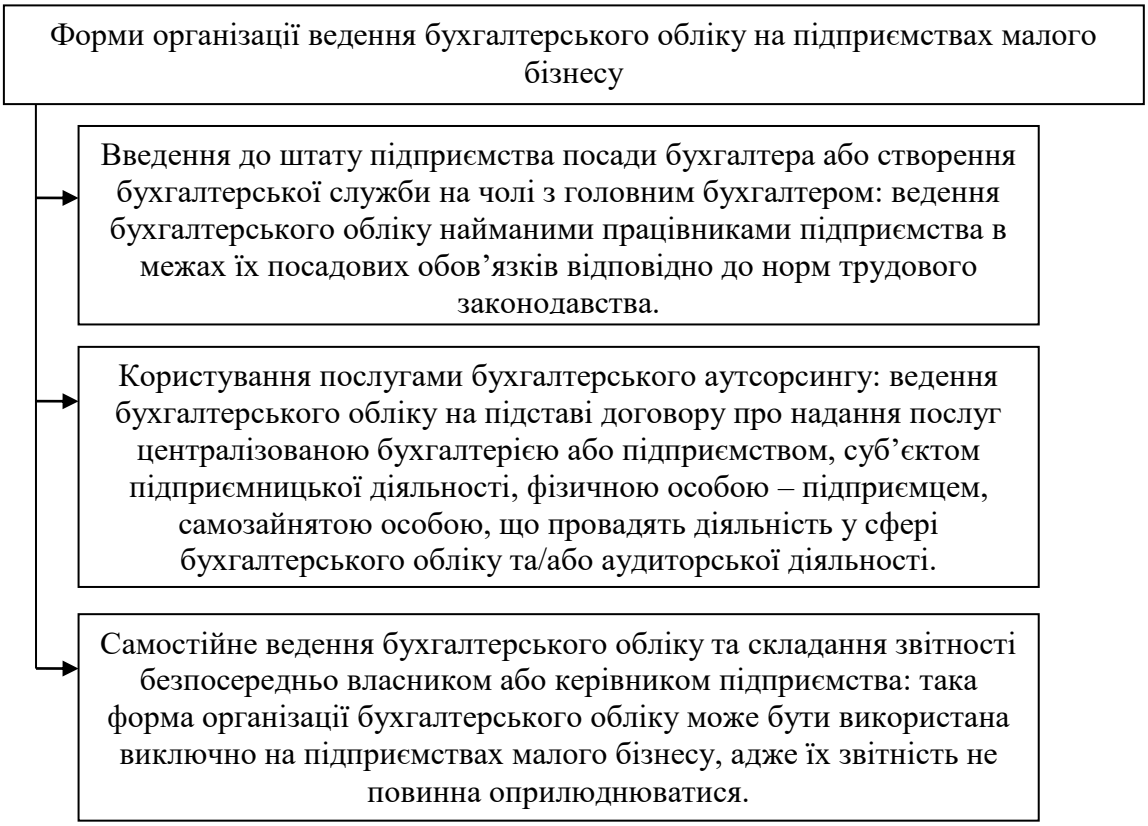

Рисунок 1.2 – Форми організації бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу України (складено автором)

Порівнюючи зазначені форми організації бухгалтерського обліку, варто зазначити, що остання, а саме самостійне ведення бухгалтерського обліку та

складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства, хоча і допускається чинним законодавством, реально на практиці використовується досить рідко, адже ведення бухгалтерського обліку та формування звітності активно працюючого підприємства потребує певних професійних навичок. Набагато частіше облік ведеться іншою особою або іншими особами, і відповідно виникає питання юридичної організації здійснення зазначеної функції управління. Альтернативні варіанти – трудові відносини або цивільно-правові відносини в площині аутсорсингу.

Використання схеми аутсорсингу для організації бухгалтерського обліку в Україні частково пов’язане із прагненням мінімізувати витрати на ведення бухгалтерського обліку шляхом оптимізації податкових платежів, адже податкове навантаження на механізм оплати праці в межах трудових відносин є на порядок вищім, ніж у випадках здійснення бухгалтерського аутсорсингу фізичною особою підприємцем, який застосовує спрощену систему оподаткування, обліку та звітності та є платником єдиного податку третьої групи за ставкою 5 %. Зазначена схема звісно працює не завжди, адже в інших випадках облікова робота реально здійснюється такими ж найманими працівниками, які отримують заробітну плату, але в компаніях, які надають послуги бухгалтерського аутсорсингу. Окрім того, якщо йдеться про аутсорсингову компанію, то варто розуміти, що це суб’єкт підприємницької діяльності, метою функціонування якого є отримання прибутку. Відповідно плата за бухгалтерські послуги має не лише відшкодовувати вартість роботи як такої (з урахуванням податкового навантаження на витрати на оплату праці), а і забезпечувати відшкодування загальних організаційних витрат та отримання прибутку аутсорсинговою компанією.

Важливим аргументом вибору є звісно якість ведення бухгалтерського обліку, але на практиці досить складно однозначно визначити, хто буде більш професійним і відповідальним – штатний бухгалтер чи працівники сторонньої компанії, що надає послуги бухгалтерського аутсорсингу. Звісно

останні мають кращий доступ до різноманітної інформації для підвищення свого професійного рівня, мають можливість консультування із іншими співробітниками, але це не дає змоги обґрунтувати вибір однозначно на їх користь, особливо зважаючи на те, що відповідну роботу в аутсорсинговій компанії можуть доручити початківцю або навіть стажеру. В той же час з цього питання О.А. Лаговська і Г.Л. Лоскоріх зазначають, що «як правило, працівники аутсорсингових компаній мають більш глибокі знання та досвід, що є результатом співпраці зі значною кількістю підприємств з різними потребами» [32, с. 117].

Окремим питанням в площині якості є оперативність виконання процедур обліку та забезпечення доступу до їх результатів. За стандартних умов штатний бухгалтер або окремий фахівець на аутсорсингу є більш привабливим з цієї точки зору, але як звертає увагу Г.І.Ляхович «використання хмарних технологій на підприємстві може змінити позицію керівництва щодо доцільності отримання послуг аутсорсингової фірми» [35, с. 36]. Аналогічна думка присутня в науковій статті Г.С. Кесарчук, а саме «відсутність оперативної управлінської інформації як один із недоліків аутсорсингових послуг також можна усунути шляхом зазначення у договорі порядку та періодичності надання інформації, організувати передачу інформації за допомогою сучасних інформаційних технологій» [24, с. 203].

Принциповим аргументом вибору між трудовими відносинами із працівниками обліку і цивільно-правовими відносинами в площині бухгалтерського аутсорсингу є також питання відповідальності та відшкодування нанесених збитків у разі допущення помилок, порушень законодавства тощо та застосування штрафних санкцій контролюючими органами в разі їх виявлення під час перевірок. На перший погляд рівень матеріальної відповідальності в площині компенсації нанесених збитків за цивільно-правовими відносинами є суттєво вищім, ніж у випадку трудових відносин, але як цілком доречно завертає увагу Т.І. Лисенко «зазвичай аутсорсингові бухгалтерські послуги оформлюються як консультаційні

послуги, таким чином, відповідальність за ведення обліку залишається на керівникові, який і підписує всю звітність. Максимально, що можна добитися від аутсорсингових фірм – матеріальне відшкодування збитків, за умови, якщо це передбачено в договорі» [33, с. 89].

На цікавий аспект, що перешкоджає впровадженню бухгалтерського аутсорсингу в Україні, а саме на тінізацію бізнесу, звертає увагу Г.С. Кесарчук, зазначаючи, що «важливим аспектом виступає наявність ведення подвійної бухгалтерії. Багато компаній не просто піклуються про конфіденційність, а незацікавлені в якій би то не було відкритості» [24, с. 203].

Підсумовуючи розглянуті питання варто зазначити, що власниками і керівнику кожного малого підприємства варто надзвичайно відповідально поставитися до вибору форми організації ведення бухгалтерського обліку на даному підприємстві, врахувавши різноманітні особливості практики цього бізнесу та інформаційні потреби його системи управління. На наступному етапі основними критеріями вибору, як і в багатьох інших ситуаціях, є співвідношення вартості та якості можливих пропозицій. Однозначного вибору, який був би доречним для будь-якого малого підприємства на сьогодні не існує, адже під час прийняття рішення необхідно комплексно врахувати багато різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів впливу.

Формування облікової системи малих підприємств та мікропідприємств відрізняється певними особливими аспектами, що безперечно заслуговує на прискіпливу увагу. Так, принциповим наслідком набуття підприємством статусу малого підприємства або мікропідприємства варто визнати тип фінансової звітності, що має бути складена за підсумками діяльності на підставі даних бухгалтерського обліку з метою «надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства» [50]. Відповідно до норм Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» малі підприємства та мікропідприємства

формують спрощену фінансову звітність за формами «Фінансова звітність малого підприємства» (форми 1-м, 2-м) або «Фінансова звітність мікропідприємства» (форми 1-мс, 2-мс). Така спрощена фінансова звітність складається з балансу та звіту про фінансові результати та презентує інформацію у більш узагальненому та скороченому вигляді, ніж фінансова звітність середніх та великих підприємств. Варто також зазначити, що малі підприємства та мікропідприємства (окрім підприємств, що становлять суспільний інтерес, і підприємств, що є суб'єктами господарювання державного сектору економіки) на відміну від великих та середніх підприємств не зобов'язані оприлюднювати свою річну фінансову звітність разом із аудиторським звітом на своїй веб-сторінці або своєму веб-сайті, хоча така річна фінансова звітність і визнається публічною інформацією – відповідно «підприємства зобов'язані надавати копії фінансової звітності за запитом юридичних та фізичних осіб у порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації» [50].

Склад, зміст та інформаційно-аналітичне призначення елементів спрощеної фінансової звітності підприємств малого бізнесу систематизовано в таблиці 1.9.

Таблиця 1.9 – Склад, зміст та інформаційно-аналітичне призначення елементів спрощеної фінансової звітності (складено автором)

Елементи спрощеної фінансової звітності	Зміст елементів спрощеної фінансової звітності	Інформаційно-аналітичне призначення елементів спрощеної фінансової звітності
Баланс (форми 1-м та 1-мс)	Інформація щодо вартості активів, розміру власного капіталу та зобов'язань на початок та кінець звітного періоду	Оцінка структури активів та пасивів підприємства, його фінансового стану, рівня ліквідності активів та платоспроможності; прогнозування подальших перспектив розвитку підприємства
Звіт про фінансові результати (форми 2-м та 2-мс)	Інформація про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за звітний період	Аналіз структури та динаміки доходів та витрат, рівня прибутковості та рентабельності підприємства, прогнозування перспектив прибуткової діяльності на майбутнє

Окремо варто також зазначити, що норми НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» не поширюються на підприємства, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності. Відповідно такі юридичні особи (навіть якщо за розмірами вони належать до малих підприємств) формують фінансову звітність відповідно до норм НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Інші особливості формування облікової системи підприємств малого бізнесу, що передбачені чинними нормативними документами, не є обов'язковими до застосування в практичній площині організації обліку. Їх сутність та аналіз доцільності представлено в таблиці 1.10.

Таблиця 1.10 – Передбачені нормативно особливості формування облікової системи підприємств малого бізнесу (складено автором)

Сутність та нормативне джерело	Коментар
1. Передбачена ст. 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» можливість для підприємств, що належать до мікропідприємств (крім підприємств, що становлять суспільний інтерес) та не зареєстровані платниками податку на додану вартість, здійснювати облік без дотримання принципу подвійного запису. Нормативне джерело [50].	Передбачена така можливість лише для мікропідприємств, які не є платниками податку на додану вартість. Не є обов'язковою. Не є доречною, адже суперечить основній ідеї ведення бухгалтерського обліку і позбавляє підприємство внутрішнього механізму контролю облікових записів. Не є поширеною на практиці.
2. Спрощений План рахунків бухгалтерського обліку, передбачений для малих підприємств та мікропідприємств Наказом Міністерства фінансів України від 19.04.2001. № 186. Нормативне джерело [51].	Не є обов'язковим до застосування. Реально в обліковій практиці малих підприємств практично не використовується в наслідок відсутності необхідного рівня деталізації, а також в наслідок сформованих традицій обліку, у тому числі щодо його автоматизації, на користь Плану рахунків, передбаченого Наказом МФУ від 30.11.1999. № 291.
3. Передбачені п. 7 НП(с)БО 25 спрощення облікової практики для мікропідприємств шляхом відмови від переоцінки необоротних активів до справедливої вартості, відмови від створення забезпечення наступних витрат (платежів) і формування резерву сумнівних боргів. Нормативне джерело [40].	Передбачене лише для мікропідприємств. Не є обов'язковим, але на практиці є достатньо поширеним. Доцільність прийняття в облікову політику таких спрощень варто аналізувати окремо для кожного із таких підприємств.

Можливість здійснювати облік без дотримання принципу подвійного запису як елемент спрощення організації ведення обліку передбачена лише для мікропідприємств, які не є платниками податку на додану вартість. Але варто зазначити, що на практиці прийняття такого спрощення не набуло поширення, адже складно прийняти його доцільність. З'явившись у підприємницькому середовищі, принцип подвійного запису на протязі століть надзвичайно позитивно зарекомендував себе саме як інструмент внутрішнього контролю (самоконтролю) правильності систематизованої облікової інформації щодо діяльності підприємства. Принциповим результатом дотримання принципу подвійного запису варто визнати логічний внутрішній контроль правильності визначення фінансового результату діяльності, адже лише за умови дотримання принципу подвійного запису отриманий прибуток втілюється у збільшення вартості чистих активів, а понесені збитки навпаки зменшують вартість чистих активів підприємства. Таким чином відмова від дотримання принципу подвійного запису принципово підвищує ризик викривлення даних обліку щодо отриманих фінансових результатів діяльності, які можуть бути і об'єктом оподаткування, адже частина мікропідприємств знаходиться на загальній системі оподаткування та є платниками податку на прибуток. У будь-якому випадку інформація про фінансові результати є надзвичайно важливою, як і інформація щодо вартості активів та наявних зобов'язань, відповідно жодному підприємству не варто відмовлятися від механізму внутрішнього контролю правильності ведення обліку, яким є дотримання принципу подвійного запису. Також варто зазначити, що ведення обліку без дотримання принципу подвійного запису принципово ускладнює будь-який зовнішній контроль коректності показників фінансової звітності, складеної підсумками такого обліку, а консервативно налаштовані фахівці взагалі можуть скептично ставитися до результатів такого обліку, незважаючи на формальний дозвіл вести облік без дотримання принципу подвійного запису.

Іншою принциповою особливістю організації бухгалтерського обліку

на підприємствах малого бізнесу варто визнати можливість використання так званого спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку, затвердженого Наказом Міністерства фінансів України № 186 від 19.04.2001. Відповідно до норм даного документа, «спрощений План рахунків можуть застосовувати юридичні особи, які відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визнані мікропідприємствами, малими підприємствами, непідприємницькі товариства, а також представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності» [51]. Варто звернути особливу увагу на те, що застосування спрощеного Плану рахунків не є обов'язковою умовою організації обліку на малих підприємствах та мікропідприємствах. Фактично підприємства малого бізнесу мають вибір – або організувати облік за рахунками спрощеного Плану рахунків, або використати для формування облікової системи План рахунків активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999. [45]. Як не дивно, переважна збільшить малих підприємств здійснює вибір на користь Плану рахунків, затвердженого Наказом МФУ № 291, ігноруючи можливість використання спрощеного Плану рахунків.

Аналізуючи причини того, що спрощений План рахунків не отримав активного поширення в обліковій практиці малих підприємств, варто насамперед звернути увагу на те, що в порівнянні з Планом рахунків, затвердженим Наказом МФУ № 291, він не пропонує належної деталізації об'єктів обліку – лише перелік з тридцяти синтетичних рахунків без деталізації на рівні субрахунків. На практиці таке спрощення не дає очікуваної зручності, а навпаки провокує багато запитань. Так, складно уявити, що на рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями» можна без додаткової деталізації якісно організувати облік розрахунків одночасно і з постачальниками та підрядниками, і з учасниками, і за короткостроковими позиками, адже навіть кредиторська заборгованість за такими розрахунками формує різні статті балансу спрощеної фінансової звітності. Також

практично неможливо без додаткової деталізації організувати одночасно облік розрахунків з покупцями та замовниками і розрахунків з підзвітними особами на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами», адже такі розрахунки суттєво відрізняються принципами їх організації, документообігом, типом контролю та вимогами до інформації, що потрібна для прийняття управлінських рішень. Звісно необхідна деталізація може бути досягнута шляхом запровадження необхідних субрахунків до рахунків спрощеного Плану рахунків, але такий підхід на практиці поширення не отримав. Фахівці натомість віддають перевагу використанню для організації бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу Плану рахунків, затвердженого Наказом МФУ № 291, який вже передбачає необхідний рівень деталізації об'єктів обліку, у тому числі за рахунок системи субрахунків. Додатково поширення в обліковій практиці підприємств малого бізнесу загального Плану рахунків може бути пояснене тим, що саме цей План рахунків передбачений переважною більшістю програмних продуктів, що використовуються для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу, тому рішення щодо типу плану рахунків приймається зазвичай не на рівні окремих підприємств, а на рівні розробників відповідного програмного забезпечення.

Важливою складовою організації обліку на будь-якому підприємстві, у тому числі і на підприємстві малого бізнесу, є формування його облікової політики, тобто визначення сукупності «принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності» [50]. Переважна більшість рішень, що мають бути прийняті в межах формування облікової політики підприємства малого бізнесу, є стандартними і не можуть бути визнані особливостями формування облікової політики малого підприємства або мікропідприємства. Йдеться про визначення вартісної межі ідентифікації основних засобів, вибір методу амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів, вибір методу оцінки

запасів при списанні та інші елементи облікової політики. Але варто також звернути особливу увагу на те, що для мікропідприємств чинним законодавством передбачені окремі особливі додаткові можливості при формуванні облікової політики, адже відповідно до п. 7 розділу І НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» передбачено, що мікропідприємства «можуть:

– обліковувати необоротні активи тільки за первісною вартістю без урахування зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості;

– не створювати забезпечення наступних витрат і платежів (на виплату наступних відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань тощо), а визнають відповідні витрати у періоді їх фактичного понесення;

– поточну дебіторську заборгованість включати до підсумку балансу за її фактичною сумою» [40].

Перелічені спрощення щодо формування облікової політики стосуються лише мікропідприємств, окрім того вони не є обов'язковими, а лише можливими. Відповідно формування облікової політики кожного мікропідприємства потребує обґрунтованого рішення щодо прийняття таких спрощень або дотримання стандартних процедур, передбачених національними стандартами бухгалтерського обліку. Так, переоцінка основних засобів потребує додаткових коштів на їх незалежну професійну оцінку та певним чином ускладняє облікову роботу щодо основних засобів, але якщо мікропідприємство планує залучення кредитних коштів під заставу основних засобів, то їх переоцінка може бути визнана такою, що відповідає інтересам власників підприємства. Варто також зважати на те, що прийняття спрощень в частині відмови від створення забезпечень (зокрема забезпечення на виплату відпусток) та відмови від формування резерву сумнівних боргів окрім певного спрощення обліку призведе до тимчасового завищення облікової оцінки фінансового результату діяльності мікропідприємства. На перший погляд це відповідатиме інтересам його власників, адже означатиме більш оптимістичну оцінку фінансового стану, інвестиційної привабливості

та кредитоспроможності підприємства за даними фінансової звітності. Але якщо мікропідприємство знаходиться на загальній системі оподаткування і є платником податку на прибуток, то таке рішення суперечить податковим інтересам підприємства (і відповідно його власників), адже здатне призвести до збільшення податкового навантаження. Безперечно актуальним цей аспект є щодо забезпечення на виплату відпусток (яке може формуватися на будь-якому активно працюючому підприємстві, що використовує працю найманих працівників), адже податкове законодавство не передбачає коригування за таким видом забезпеченням. Висновок щодо доцільності формування інших видів забезпечень та резерву сумнівних боргів з метою мінімізації податкового навантаження буде залежати від того, чи здійснює конкретний платник податку на прибуток коригування фінансових результатів за даними бухгалтерського обліку на різниці, передбачені Податковим кодексом, для визначення об’єкту оподаткування (переважна більшість мікропідприємств має право таке коригування не здійснювати).

Підсумовуючи варто зазначити, що формування якісної системи бухгалтерського обліку є важливою складовою управління будь-яким підприємством малого бізнесу, без якої неможливим є забезпечення ефективного функціонування, стабільного фінансового стану, конкурентоспроможності та сталого розвитку.

1.3 Нормативні основи вітчизняної системи оподаткування малих підприємств

Податки є важливим соціально-економічним та фінансовим механізмом категорією, що пов’язує державу та суб’єктів підприємницької діяльності, які є платниками податків до бюджету. Відповідно до сутності даної економічної категорії, податки – це «фінансові відносини між державою і платниками

податків з приводу примусового відчуження частини створеної вартості з метою формування централізованих фондів грошових ресурсів, необхідних для виконання державою її функцій» [34, с. 38].

Діюча в Україні система оподаткування формується нормами Податкового Кодексу України від 02.12.2010. № 2755-VI. Даний нормативний документ визначає податок як «обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податків відповідно до цього Кодексу» [46].

Вітчизняна система оподаткування побудована таким чином, що основними платниками податків є суб'єкти підприємницької діяльності – юридичні особи, адже саме вони забезпечують переважну більшість податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Базовою системою оподаткування для всіх підприємств, в тому числі і підприємств малого бізнесу є так звана загальна система оподаткування, фіскальною основою якої є податок на прибуток підприємств. Окрім зазначеного податку переважна більшість суб'єктів підприємницької діяльності, що знаходяться на загальній системі оподаткування, є також платниками податку на додану вартість.

Таким чином, малі підприємства, що знаходяться на загальній системі оподаткування, є платниками податку на прибуток і у переважній більшості платниками податку на додану вартість, а також інших податків і зборів, що передбачені вітчизняною системою оподаткування. Як роботодавці малі підприємства є також платниками єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, відповідно до норм Закону України від 08.07.2010. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Перелік загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що формують вітчизняну систему оподаткування та відповідно передбачені статтями 9 та 10 ПКУ схематично систематизовано на рисунку 1.3.

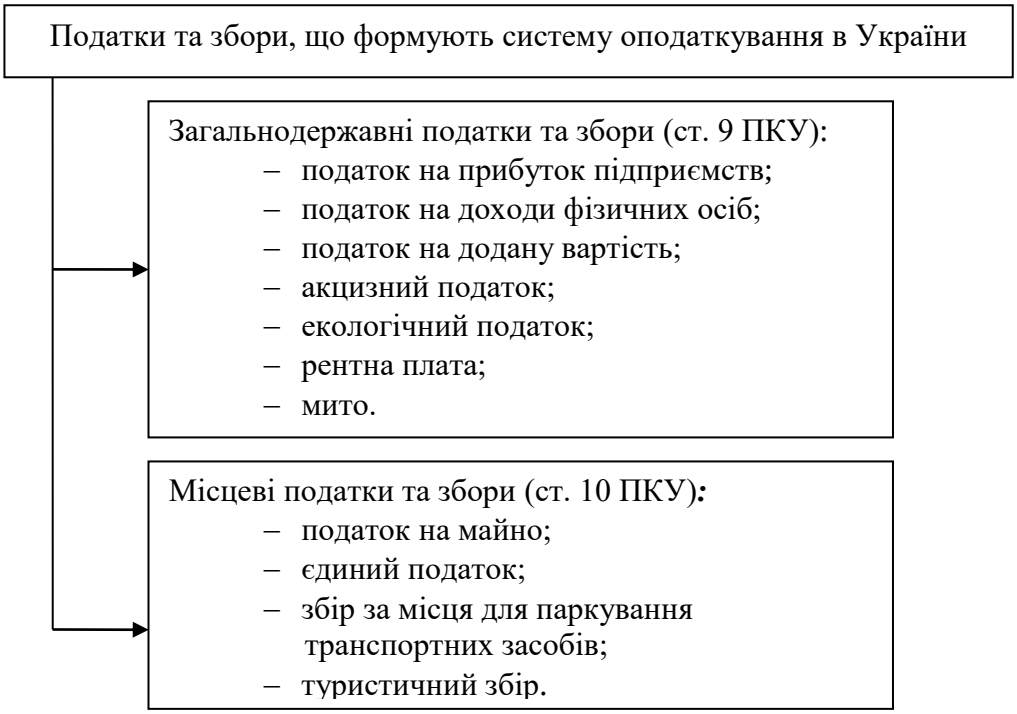

Рисунок 1.3 – Податки та збори, що формують систему оподаткування в України (складено автором за джерелом [46])

Основою загальної системи оподаткування для малих підприємств, як для юридичних осіб, є податок на прибуток підприємств, нормативною основою стягування якого є Розділ ІІІ Податкового Кодексу України.

Платниками податку на прибуток з числа резидентів є юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність як на території України, так і за її межами, окрім бюджетних установ та інших неприбуткових підприємств, установ та організацій, метою діяльності яких не є отримання прибутку і які відповідають вимогам п. 133.4 ПКУ, а також юридичних осіб, що обрали спрощену систему оподаткування (тобто є платниками єдиного податку) за винятком випадків виплати доходів (прибутків) нерезиденту із джерелом їх походження з України.

Об’єктом оподаткування податком на прибуток підприємств згідно із п. 134.1 ПКУ є прибуток, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства

відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансового звітності, на різниці, які визначені відповідними положеннями розділу ІІІ ПКУ.

Податковим Кодексом України передбачені корегування (тобто збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування, визначеного за даними бухгалтерського обліку та відображеного у фінансовій звітності, на такі різниці:

– різниці, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів (ст. 138 ПКУ);

– різниці, що виникають при формуванні резервів (забезпечень) (ст. 139 ПКУ);

– різниці, які виникають при здійсненні фінансових операцій (ст. 139 ПКУ).

Окремо варто зазначити, що відповідно до п. 134.1 ПКУ платники податку на прибуток, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний (податковий) період не перевищує сорок мільйонів гривень (до 23.05.2020. аналогічна межа становила двадцять мільйонів гривень), можуть визначати об’єкт оподаткування без коригування фінансового результату до оподаткування на усі різниці (крім від’ємного значення об’єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років). Такий платник податку має право прийняти рішення про незастосування коригувань фінансового результату до оподаткування на усі різниці не більше одного разу протягом безперервної сукупності років, у кожному з яких виконується зазначений критерій щодо розміру доходу.

Базова ставка податку на прибуток підприємств відповідно до норм ст. 136 ПКУ становить 18 %.

Базовим податковим (звітним) періодом з податку на прибуток є податковий (звітний) квартал. Але крім квартального податкового (звітного) періоду п. 137.5 ПКУ передбачено, що для деяких категорій платників

податку на прибуток встановлюється річний податковий (звітний) період. Йдеться про:

– «платників податку, які зареєстровані протягом звітного (податкового) року (новостворені), що сплачують податок на прибуток на підставі річної податкової декларації за період діяльності у звітному (податковому) році;

– виробників сільськогосподарської продукції;

– платників податку, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за показниками Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), за попередній річний звітний (податковий) період не перевищує 40 мільйонів гривень» [46].

Важливою складовою податкового навантаження для переважної більшості підприємств, що застосовують загальну систему оподаткування, є податок на додану вартість. Нормативні основи щодо сплати даного податку передбачені Розділом V Податкового Кодексу України.

Платниками податку на додану вартість є ті малі підприємства, які пройшли спеціальну процедуру набуття статусу (реєстрації) платника податку на додану вартість. Чинним податковим законодавством передбачені випадки, коли така реєстрація є обов’язковою. Окрім того зазначена реєстрація можлива і в добровільному порядку, що зазвичай має місце у випадках, коли суттєва частина покупців (замовників) даного малого підприємства є платниками податку на додану вартість.

Відповідно до норм п. 181.1 ПКУ в обов’язковому порядку підлягають реєстрації платниками податку на додану вартість суб’єкти господарювання, у яких загальна сума від здійснення операцій із поставки товарів (послуг), що підлягають оподаткуванню даним податком, протягом останніх дванадцяти календарних місяців сукупно перевищує один мільйон гривень без врахування податку на додану вартість. Право на добровільну реєстрацію мають суб’єкти господарювання, на яких не поширюється вимога обов’язкової реєстрації, за умови, що такі суб’єкти вважають таку реєстрацію

доцільною.

Операції щодо режиму оподаткування податком на додану вартість можуть бути розділені на декілька видів, а саме операції, що оподатковуються за ставками – основною – 20 %, а також ставками 14 %, 7 %, 0 %, операції, що не є об'єктом оподаткування, операції, що пільгово звільнені від оподаткування. Інформація щодо таких операцій коротко систематизована в таблиці 1.11.

Таблиця 1.11 – Характеристика окремих типів операцій в площині оподаткування ПДВ (складено автором за джерелом [46])

Тип операцій	Характеристика та нормативне посилання
Операції, що оподатковуються ПДВ за ставкою 20 %	Підпункт в) пункту 193.1 ст. 193 ПКУ, с. 194 ПКУ : реалізація товарів та послуг на митній території України, імпорт товарів та послуг на митну територію України.
Операції, що оподатковуються ПДВ за ставкою 7 %	Підпункт в) пункту 193.1 ст. 193 ПКУ (наприклад, реалізація лікарських засобів та виробів медичного призначення на території України, імпорт таких товарів; постачання послуг із тимчасового розміщування (проживання), що надаються готелями і подібними засобами тимчасового розміщування; постачання послуг із показу (проведення) театральних, концертних та інших культурно-мистецьких заходів).
Операції, що оподатковуються ПДВ за ставкою 14 %	Підпункт г) пункту 193.1 ст. 193 ПКУ (з 01.03.2021. – реалізація на території України, а також імпорт сільськогосподарської продукції за переліком кодів УКТ ЗЕД, передбаченим зазначеним підпунктом ПКУ).
Операції, що оподатковуються ПДВ за ставкою 0 %	Стаття 195 ПКУ (зокрема експорт товарів та послуг, інші операції передбачені ст. 195 ПКУ).
Операції, що не є об'єктом оподаткування	Стаття 196 ПКУ (наприклад, операції з цінними паперами; послуги страхування; операції із обороту валютних цінностей; операції із надання послуг інкасації, розрахунково-касового обслуговування, залучення, розміщення та повернення коштів за договорами позики, депозиту, вкладу).
Операції, що звільнені від оподаткування	Стаття 197 ПКУ (наприклад, реалізація книг і друкованих видань – газет, журналів вітчизняного виробництва, надання певних послуг освіти і охорони здоров'я, послуги з перевезення пасажирів міським пасажирським транспортом (окрім таксі), тарифи на які регулюються у встановленому законом порядку).

Базою оподатковування для операцій із постачання товарів (послуг)

визначається їх договірна вартість без врахування податку на додану вартість із врахуванням норми про те, що база оподаткування операцій з постачання товарів (послуг) не може бути нижче ціни придбання таких товарів (послуг).

Розрахунок суми податку до сплати передбачено п. 200.1 ст. 200 ПКУ, де визначено, що «сума податку, що підлягає сплаті (перерахуванню) до Державного бюджету України або бюджетному відшкодуванню, визначається як різниця між сумою податкового зобов'язання звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту такого звітного (податкового) періоду» [46]. Окремо варто зазначити, що у випадках, коли розрахована у зазначений спосіб сума до сплати є від'ємною, платник податку має право або декларувати у податковій звітності відшкодування податку на додану вартість з бюджету, або переносити суму такого податкового кредиту, що перевищує зобов'язання, на наступні податкові (звітні) періоди, включаючи до податкового кредиту наступного періоду.

Загальна організаційна схема стягування податку на додану вартість на мікрорівні окремих платників податку представлена на рисунку 1.4.

Податкові зобов'язання платник податку на додану вартість формує за фактом реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг (крім тих, що не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість і пільгово звільнених від оподаткування), основних засобів, що раніше експлуатувалися. Якщо йдеться про застосування базової ставки 20 %, то податкові зобов'язання складають 20 % вартості продажу без врахування податку на додану вартість або іншими словами одну шосту частину вартості продажу із врахуванням податку на додану вартість.

Момент визнання платником податкових зобов'язань нормативно врегульовано п. 187.1 ст. 187 ПКУ, а саме «датою виникнення податкових зобов'язань з постачання товарів/послуг вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

а) дата зарахування коштів від покупця/замовника на рахунок платника

податку в банку/небанківському надавачу платіжних послуг як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню … , а в разі постачання товарів/послуг за готівку – дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а в разі відсутності такої – дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку;

б) дата відвантаження товарів, … а для послуг – дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку» [46].

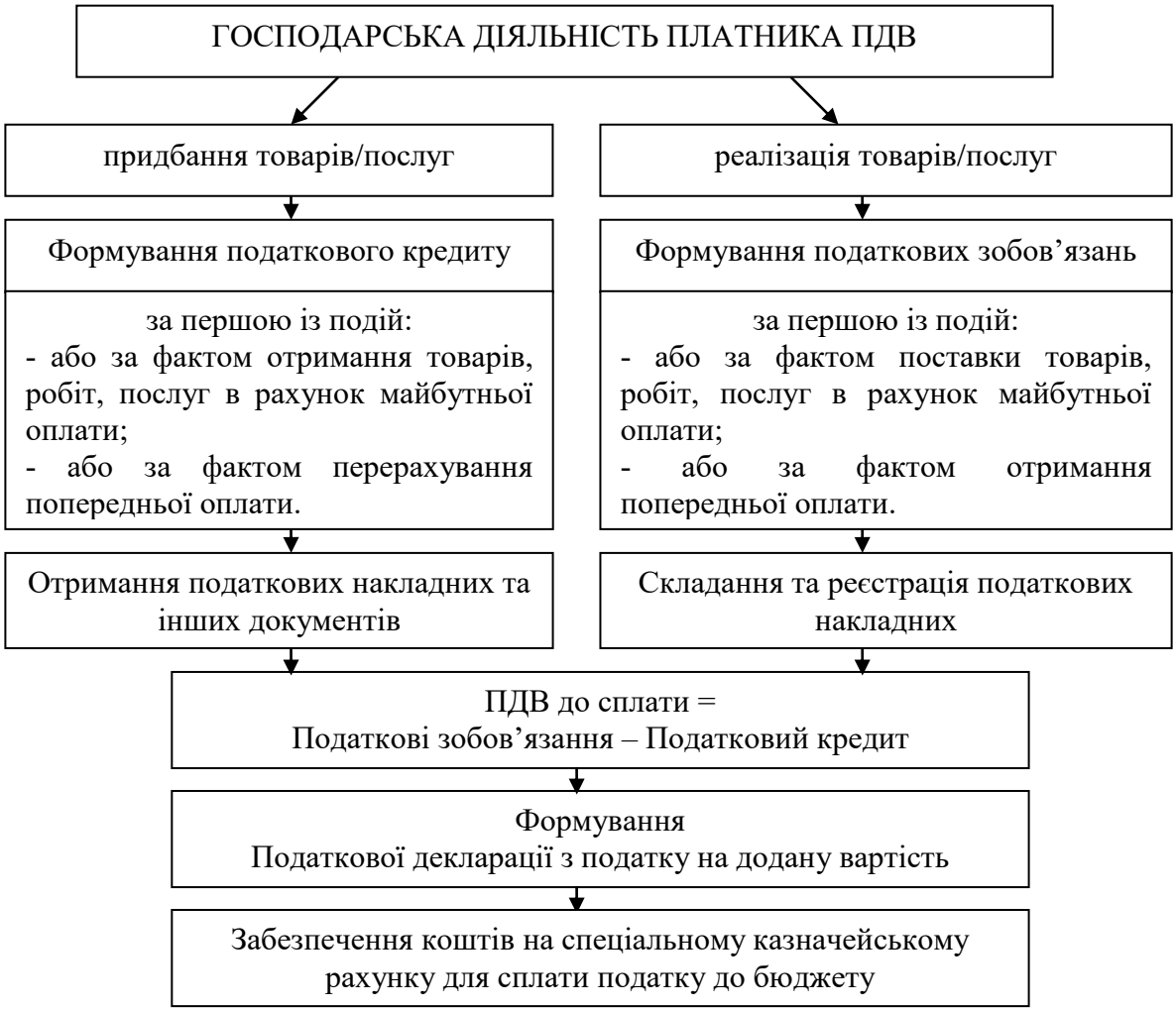

Рисунок 1.4 – Організаційна схема стягування податку на додану вартість (складено автором)

Другою складовою розрахунку податку на додану вартість є податковий кредит. Формується такий податковий кредит платника податку

на додану вартість у випадках придбання в інших платників даного податку сировини, матеріалів, товарів, робіт, послуг, основних засобів для використання (експлуатації) у господарській діяльності. До податкового кредиту можуть бути долучені суми податку на додану вартість, що включені відповідно постачальником (підрядником) до вартості придбаних товарів та послуг. Таким чином, якщо йдеться про застосування базової ставки 20 %, то податок на додану вартість складає 20 % вартості придбаного без врахування податку на додану вартість або іншими словами одну шосту частину вартості придбаного із врахуванням податку на додану вартість.

Момент визнання платником сум податкового кредиту нормативно врегульовано п. 198.2 ст. 198 ПКУ, а саме «датою віднесення сум податку до податкового кредиту вважається дата тієї події, що відбулася раніше:

– дата списання коштів з рахунка платника податку в банку/небанківському надавачу платіжних послуг … на оплату товарів/послуг;

– дата отримання платником податку товарів/послуг» [46].

Звітним (податковим) періодом з податку на додану вартість для всіх платників без винятків визнається календарний місяць.

Окрім загальної системи оподаткування для малих підприємств, що відповідають певним критеріям, чинним податковим законодавством передбачена спрощена система оподаткування. Нормативною основою спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності є Глава 1 Розділу XIV «Спрощена система оподаткування, обліку та звітності» Податкового Кодексу України.

Спрощена система оподаткування, що передбачає сплату так званого єдиного податку, є добровільною та альтернативною системою оподаткування. Всі юридичні особи, в тому числі малі підприємства, первісно знаходяться на загальній системі оподаткування, і лише за власним бажанням мале підприємство може здійснити перехід та застосовувати спрощену систему оподаткування.

Порівняння загальної та спрощеної систем оподаткування діяльності

малих підприємств представлено на рисунку 1.5.

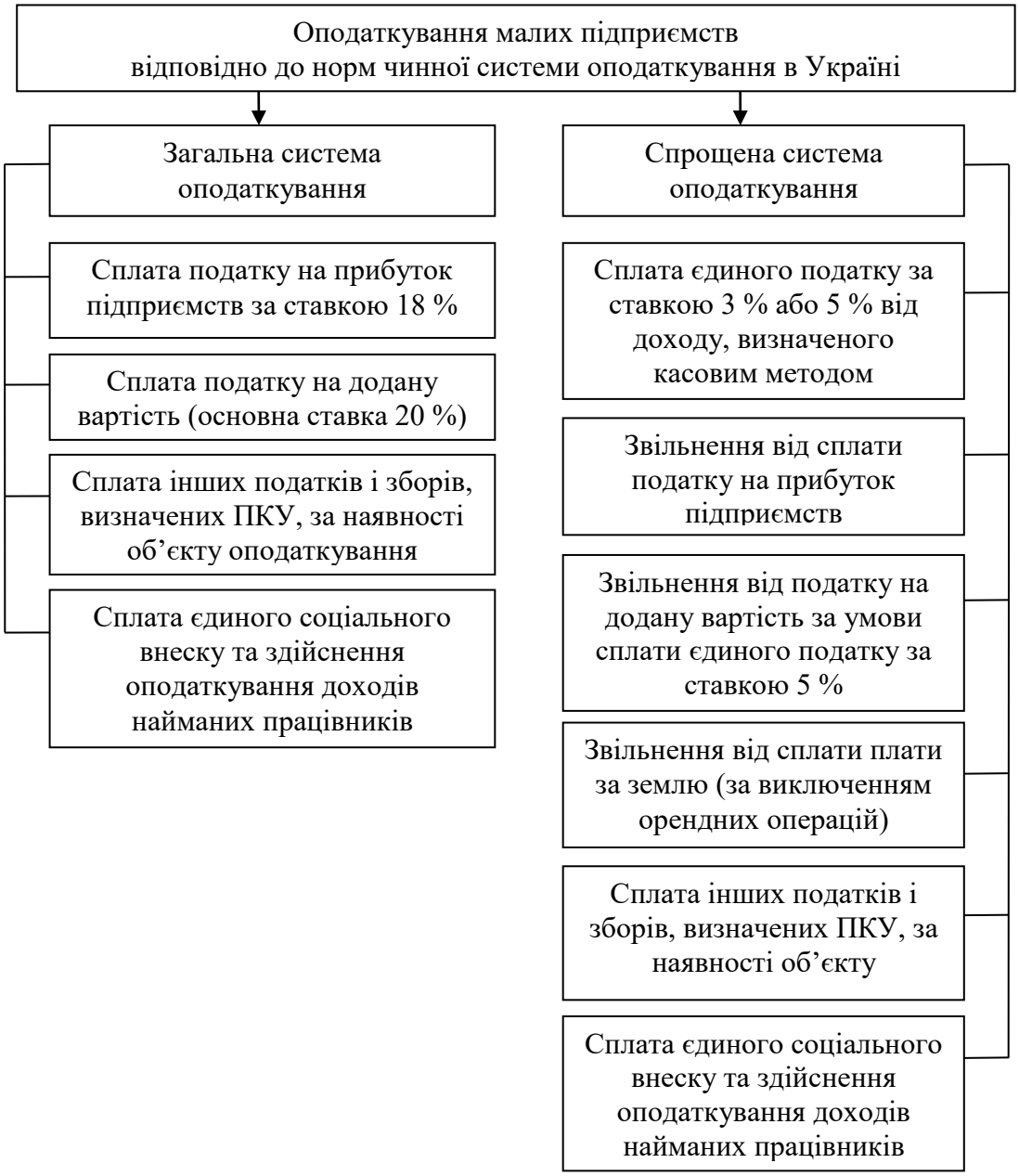

Рисунок 1.5 – Основні елементи загальної та спрощеної системи оподаткування малих підприємств (складено автором)

Відповідно до норм пп. 298.1.4 ПКУ суб'єкт господарювання «може прийняти рішення про перехід на спрощену систему оподатковування шляхом подання заяви до контролюючого органу не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного календарного кварталу. Такий

суб’єкт господарювання може здійснити перехід на спрощену систему оподаткування один раз протягом календарного року» [46].

Реєстрація суб’єкта господарювання як платника єдиного податку здійснюється шляхом внесення відповідних записів до реєстру платників єдиного податку (п. 299.1 ПКУ).

Малі підприємства як юридичні особи не можуть набути статусу платника єдиного податку першої або другої груп, адже такі варіанти оподаткування передбачені виключно для фізичних осіб підприємців. Таким чином малі підприємства, за дотримання певних вимог, можуть набути статусу лише платників єдиного податку третьої групи (окрім сільськогосподарських товаровиробників, для яких передбачений варіант четвертої групи платників єдиного податку). Так, відповідно до п. 291.4. ст. 291 ПКУ платниками єдиного податку третьої групи можуть бути «юридичні особи – суб’єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року» [46]. Таким чином, зважаючи на те, що мінімальна заробітна плата на 1 січня 2025 року становить 8000,00 грн., що зберігати статус платника єдиного податку третьої групи суб’єкт господарювання має отримати дохід, що за рік не перевищує 9 мільйонів 336 тисяч гривень.

У п. 291.5. ст. 291 ПКУ передбачені додаткові обмеження, відповідно до яких не мають права на застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності підприємства певних видів господарської діяльності, а також суб’єкти господарювання, у статутному капіталі яких сукупність часток, що належать юридичним особам, які не є платниками єдиного податку, дорівнює або перевищує 25 відсотків.

Для платників єдиного податку третьої групи передбачена сплата єдиного податку за відсотковими ставками на вибір платника, а саме згідно із п. 293.3 ПКУ:

– «3 відсотки доходу – у разі сплати податку на додану вартість згідно з цим Кодексом;

– 5 відсотків доходу – у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку» [46].

Доходом платника єдиного податку для юридичної особи відповідно до норм п. 292.1 ПКУ визнається «будь-який дохід, включаючи дохід представництв, філій, відділень такої юридичної особи, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівкової); матеріальній або нематеріальній формі» [46].

Датою отримання доходу є дата надходження коштів на поточний рахунок (у касу) платника єдиного податку, дата списання кредиторської заборгованості, за якою сплинув термін позовної давності, дата фактичного отримання платником єдиного податку безоплатно одержаних товарів (робіт, послуг). Таким чином операції щодо відвантаження товарів, виконання робіт та послуг не формують доходу платника єдиного податку та відповідно зобов'язань з єдиного податку; такі зобов'язання формуються касовим методом – за фактом отримання грошових коштів від покупців та замовників у формі попередньої оплати або розрахунку за вже відвантажені продукцію (товари), виконані роботи та послуги.

Перелік сум, які не належать до складу доходу платника єдиного податку, передбачений п. 292.11. ПКУ. Так, на особливу увагу заслуговує той факт, що платники єдиного податку третьої групи за ставкою 3 відсотки визначають дохід для оподаткування єдиним податком без врахування відповідних сум податку на додану вартість.

Відповідно до норм п. 297.1 ПКУ юридичні особи – платники єдиного податку третьої групи звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів:

– податку на прибуток підприємств;

– податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташовано на митній території України,

крім випадків вибору ставки єдиного податку, що передбачає одночасну сплату податку на додану вартість;

– податку на майно в частині земельного податку за земельні ділянки (крім діяльності з надання земельних ділянок та/або нерухомого майна, що знаходиться на таких земельних ділянках в оренду (найм), позичку, на іншому праві користування).

Варто додатково звернути увагу, що за наявності об’єкта оподаткування платники єдиного податку не звільняються від сплати інших податків і зборів (у тому числі екологічного податку, податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, туристичного збору), передбачених податковим законодавством.

Податковим (звітним) періодом для платників єдиного податку третьої групи, є відповідно до норм п. 294.1 ПКУ календарний квартал.

Підсумовуючи, варто зазначити, що малим підприємствам слід надзвичайно відповідально ставитися до вибору системи оподаткування, адже однозначної відповіді на питання, яка з них дозволяє законним чином оптимізувати (мінімізувати) податкові платежі не існує – все залежить від індивідуальних характеристик діяльності та наявних активів конкретного малого підприємства.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженої відповідальність «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» було засноване в 2016 році. Як юридична особа підприємство зареєстровано у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, відповідний код 40575306. Засновником підприємства, його єдиним власником і кінцевим бенефіціаром є фізична особа – громадянин України – Сироткін Олександр Олександрович.

Основним видом економічної діяльності підприємства відповідно до даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань є діяльність за КВЕД 86.22 «Спеціальна медична практика». Підприємство має чинну ліцензію Міністерства охорони здоров'я України на надання медичних послуг 05/2505-М.

На базі підприємства вже кілька років успішно функціонує Центр комп'ютерної томографії «Преміум», розташований у місті Запоріжжя за адресою вулиця Культурна, будинок 177а. Центр комп'ютерної томографії «Преміум» надає послуги комп'ютерної томографії голови, хребта, суглобів, кінцівок, внутрішніх органів, а також послуги комп'ютерної томографії – ангіографії. Комп'ютерна томографія – це високоінформативний метод діагностики з використанням рентгенівського випромінювання. Обстеження являє собою створення цілої серії рентгенівських знімків в різних проекціях, що дозволяє отримати детальну візуалізацію обстежуваного органу або групи органів. Інформація обробляється спеціальною діагностичною програмою,

що допомагає лікарю сформувати висновок.

Основною ідеєю діяльності Центру комп'ютерної томографії «Преміум» та відповідно господарської діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» є надання пацієнтам медичних послуг високої якості за помірними цінами. У 2021 році ЦКТ «Преміум» приймав участь у національній премії кращих компаній України та отримав нагороду «Вибір Країни». Якість медичних послуг забезпечується використанням сучасного високотехнологічного медичного обладнання, зокрема 64-зрізового спірального комп'ютерного томографа Toshiba Aquilion 64. У медичному центрі працюють висококваліфіковані лікарі з вищими категоріями і стажем роботи не менше 10 років.

ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» здійснює гнучку цінову політику, постійно надаються знижки на медичні послуги внутрішньо переміщеним особам, а також військовослужбовцям ЗСУ, Національної гвардії України, МВС, СБУ.

У роботі із клієнтами підприємство активно використовує новітні технології – з вересня 2019 року висновки та знімки за результатами комп'ютерної томографії можна отримати в особистому кабінеті сервісу «MedOffice» за допомогою комп'ютера чи смартфона.

Таким чином основна господарська діяльність ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» полягає у наданні медичних послуг. Окрім того підприємство маючи у штаті відповідних класифікованих працівників, які здійснюють технічне обслуговування медичного обладнання ЦКТ «Преміум», надає також іншим медичним клінікам послуги щодо технічного обслуговування медичного обладнання.

Незважаючи на складні умови роботи для вітчизняних підприємств, що наявні в наслідок озброєної агресії Російської Федерації проти України та запровадження воєнного стану, ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» активно розвивається, запроваджуючи нові види медичних послуг комп'ютерної томографії, а також розвиваючи напрямок діяльності,

пов’язаний із технічним обслуговуванням медичного обладнання.

Динаміка обсягів діяльності підприємства у розрізі зазначених вище двох напрямків діяльності у 2024 році в порівнянні з 2023 роком проаналізована в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка обсягів діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» в розрізі окремих напрямків діяльності в 2024 році в порівнянні з 2023 роком

Показник	2023 рік		2024 рік		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн.	%	абсолют-не, тис. грн.	віднос-не, %	структур-не, %
1. Обсяг надання медичних послуг комп’ютерної томографії	4902,5	91,9	6372,8	91,4	1470,3	30,0	- 0,5
2. Обсяг надання послуг із технічного обслуговування медичного обладнання	431,3	8,1	601,4	8,6	170,1	39,4	+ 0,5
Загальний обсяг реалізації наданих послуг	5333,8	100,0	6974,2	100,0	1640,4	30,8	0,0

Аналіз динаміки обсягів реалізації послуг ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» свідчить про те, що підприємство активно розвивається, адже обсяг реалізації наданих послуг збільшився в 2024 році в порівнянні з попереднім роком на 1640,4 тис. грн. або на 30,8 % і становив 6974,2 тис. грн. Обсяг реалізації наданих медичних послуг ЦКТ «Преміум» збільшився в 2024 році в порівнянні з 2023 роком на 1470,3 тис. грн. або на 30,0 %. Темпи зростання обсягів реалізації наданих послуг за відносно новим видом діяльності для підприємства – наданням послуг із технічного обслуговування медичного обладнання – є більшими – наявне зростання в розмірі 170,1 тис. грн. або 39,4 %.

Наявні також певні, хоча і не суттєві, зрушення у структурі реалізації

наданих підприємством послуг у 2024 році в порівнянні із попереднім роком, адже наявне зменшення частки реалізації медичних послуг на 0,5 % і збільшення частки послуг із технічного обслуговування медичного обладнання – відповідно на 0,5 %.

Основні економічні показники діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ», в тому числі розмір отриманого чистого прибутку та рентабельність реалізації послуг, представлені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Основні економічні показники діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» у 2023-2024 роках

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення від попереднього року	
			абсолютне	відносне, %
1. Обсяг реалізації медичних та технічних послуг, тис. грн.	5333,8	6974,2	1640,4	30,8
2. Чистий прибуток, тис. грн.	231,1	318,7	87,6	37,9
3. Середньорічна кількість працівників, осіб	11	14	3	27,3
4. Обсяг реалізації послуг в розрахунку на одного працівника, тис. грн. на особу	484,9	498,2	13,3	2,7
5. Прибуток в розрахунку на одного працівника, тис. грн. на особу	21,0	22,8	1,8	8,6
6. Рентабельність реалізації послуг за чистим прибутком, %	4,3	4,6	+ 0,3	х

Розраховані показники свідчать про активний розвиток ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ», адже основні економічні показники відрізняються позивною абсолютною та відносною динамікою. Так, чистий прибуток підприємства збільшився у 2024 році в порівнянні з попереднім роком роботи на 87,6 тис. грн. або на 37,9 % і становив 318,7 тис. грн. Позитивною динамікою також характеризуються показники обсягу реалізації послуг у розрахунку на одного працівника та чистого прибутку в розрахунку на одного працівника. Позитивно також слід оцінити зростання рентабельності реалізації послуг за чистим прибутком у 2024 році в порівнянні з 2023 роком на 0,3 % з 4,3 % до 4,6 %.

Окремо слід відзначити позитивну динаміку продуктивності праці, адже на тлі збільшення обсягів реалізації медичних та технічних послуг на 30,0 % кількість працівників збільшилась за той же період на 27,3 %.

Середньооблікова кількість працівників ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» склала у 2024 році 14 осіб, з яких два працівника є адміністративними, два інженерами із технічного обслуговування медичного обладнання і десять осіб – медичний персонал – лікарі, медичні сестри, медичний допоміжний персонал. Серед лікарів є працівники, для яких підприємство є основним місцем роботи; окрім того частина лікарів працює на підприємстві за сумісництвом.

Розрахунки із пацієнтами за надані медичні послуги комп'ютерної томографії здійснюються переважно готівкою або шляхом розрахунку карткою за допомогою платіжного терміналу із подальшим зарахуванням таких списаних коштів безготівково на поточний рахунком підприємства. Отримана від клієнтів готівка за надані медичні послуги здається для зарахування на поточні рахунки в банках. В окремих випадках готівкою з каси видають аванси певним працівникам на господарські потреби для придбання допоміжних матеріалів тощо. Наявні також випадки безготівкового розрахунку за медичні послуги, коли оплату здійснюють підприємства – роботодавці пацієнтів, благодійні установи тощо. Розрахунки із замовниками – медичними установами за надані послуги щодо технічного обслуговування медичного обладнання здійснюються виключно безготівково. Для здійснення безготівкових розрахунків ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» використовує поточні рахунки в АТ КБ «ПриватБанк» і у АКІБ «УкрСибБанк». Розрахунки підприємства із постачальниками (підрядниками), з бюджетом щодо сплати податків, розрахунки із сплати єдиного соціального внеску здійснюються традиційно у безготівковій формі. Заробітна плата найманим працівникам виплачується безготівково шляхом перерахування коштів на карткові рахунки працівників в АТ КБ «ПРИВАТБАНК».

Територіально підприємство розташоване за адресою, що належить до Комунарського району міста Запоріжжя. Відповідно як платник податків ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» перебуває на обліку в ГУ ДПС у Запорізькій області, Олександрівське управління у м. Запоріжжі, Олександрівська ДПІ (Комунарський р-н м. Запоріжжя).

ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» перебуває на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності – відповідно є платником єдиного податку третьої групи, застосовуючи ставку єдиного податку 5 %. Таким чином підприємство не є платником податку на додану вартість та податку на прибуток підприємства – замість того податкові платежі підприємства до бюджету здійснюються як платежі єдиного податку.

З метою надання користувачам підсумкової інформації про фінансовий стан та результати діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» як і інші підприємства формує фінансову звітність. Відповідно до норм Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» для врегулювання питань організації бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності дане підприємство визнається мікропідприємством. Так, підприємство відповідає двом із трьох критеріїв, передбачених вищезгаданим законом для ідентифікації мікропідприємств, – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує суми, еквівалентної 700 тис. євро, а середня вартість активів не перевищує суми, еквівалентної 350 тис. євро. Таким чином, як мікропідприємство, ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» формує фінансову звітність у вигляді – Фінансової звітності мікропідприємства, яка у тому числі щорічно подається до органів державної статистики.

Стратегічне управління підприємством здійснюється його власником, який тривалий період часу одночасно також був його керівником, виконуючи такі обов’язки в межах трудових відносин. У 2024 році на підприємстві відбулися певні організаційні зміни і зараз обов’язки керівника виконує інша особа – Партика Наталія Олександрівна. Таким чином власник здійснює

стратегічне управління, до принципових питань якого належить визначення основних принципів та напрямів роботи підприємства, а також розподіл прибутку, отриманого підприємством. Поточні питання на сьогодні вирішуються найманим керівником, що має регулярно звітувати перед власником.

Облік діяльності підприємства здійснюється штатним бухгалтером, який одноосібно здійснює ведення бухгалтерського обліку та відповідає за формування звітності підприємства. Як додаткові обов'язки бухгалтер також виконує обов'язки касира. Питаннями кадрового діловодства та військового обліку як додатковими обов'язками займається директор – Партика Наталія Олександрівна.

Відображення в обліку господарської діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» здійснюється відповідно до норм Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. На підприємстві визначені принципи та елементи облікової політики, що зафіксовано Наказом керівника підприємства від 21.12.2022. «Про облікову політику».

Основні елементи облікової політики ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» схематично презентовано на рисунку 2.1.

Синтетичний облік організований на підприємстві із використанням Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, що затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Використання Спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку, затвердженого Наказом Міністерства Фінансів України від 19.04.2001. № 186, визнано на підприємстві недоцільним.

При формуванні системи обліку та відповідно облікової політики ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» як підприємство, що складає спрощену фінансову звітність мікропідприємства, має право відповідно до п. 7 НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» не формувати забезпечення на оплату відпусток працівникам та резерв сумнівних боргів щодо дебіторської заборгованості, відповідно витрати на оплату відпусток

долучаються до витрат у місяці відпустки, а дебіторська заборгованість замовників (покупців) відображається у фінансовій звітності за фактичною сумою.

Рисунок 2.1 – Основні елементи облікової політики
ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»

На підставі даних обліку в площині оподаткування бухгалтером підприємства формується та подається до податкових органів податкова звітність – Податкова декларація платника єдиного податку – юридичної

особи, а також Податковий розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску. Подання податкової звітності здійснюється електронними каналами зв'язку за допомогою спеціальної програми «M.E.doc».

Підсумовуючи, варто відзначити, що незважаючи на те, що облік в ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» здійснюється однією особою – штатним бухгалтером, організований він на високому якісному рівні, що дозволяє забезпечувати інформаційну підтримку процесів прийняття управлінських рішень.

2.2 Характеристика наявної системи обліку діяльності малого підприємства

Формування якісної системи обліку є важливим завданням управління на будь-якому підприємстві. Важливою складовою такої облікової системи варто визнати організацію та відображення в обліку розрахункових операцій, що є важливою складовою господарської діяльності як такої, адже саме розрахункові операції пов'язують підприємство із оточуючим середовищем – покупцями та замовниками, постачальниками та підрядниками, найманими працівниками, бюджетом тощо. Організація розрахункових операцій потребує дотримання суворої дисципліни. Важливість розрахункових операцій в організації діяльності підприємства обумовлює важливість відображення таких операцій в обліку.

Враховуючи специфіку діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ», підприємство здійснює розрахунки як в готівковій, так і у безготівковій формі.

У готівковій формі із підприємством розраховується значна частина

пацієнтів за надані медичні послуги. Такі кошти фіксуються за допомогою реєстратора розрахункових операцій, а потім передаються для оприбуткування до каси підприємства, що документується шляхом складання відповідних прибуткових касових ордерів. Варто також зазначити, що частина пацієнтів розраховується за допомогою платіжних карток, для чого в ЦКТ «Преміум» є платіжний термінал. Такі кошти списуються із платіжних карток платників та відповідно безготівкового зараховуються на поточний рахунок підприємства в банку.

Готівкові розрахунки наявні також у частині придбання окремих матеріалів через підзвітних осіб. Таким чином, основними касовими операціями ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» є – оприбуткування до каси готівкових коштів, отриманих від пацієнтів за медичні послуги, здача до каси невикористаних підзвітних сум, видача з каси авансів та сум остаточного розрахунку з підзвітними особами, здача до банку готівкових сум для зарахування на поточний рахунок.

Здійснення та облік касових операцій є посадовими обов’язками бухгалтера, який виконує обов’язки касира як додаткові обов’язки. З даним працівником укладений договір про повну матеріальну відповідальність за збереження готівкових коштів, що знаходяться в касі підприємства.

Документування руху готівки здійснюються із застосуванням типових первинних документів – прибуткових та видаткових касових ордерів, які складаються бухгалтером. Прибутковий касовий ордер складається задля оприбуткування готівки до каси. В документів зазначаються прізвище, ім’я, по батькові особи, яка здає готівку до каси, підстава та відповідна сума. Прибутковий касовий ордер складається в одному екземплярі, підписується бухгалтером; квитанція до ордеру, оформлена відповідним чином, передається особі, яка здала готівку до каси. Видача готівки з каси здійснюється на підставі видаткового касового ордеру. Цей первинний документ складається в одному екземплярі та підписується директором підприємства, бухгалтером та бухгалтером як касиром. В ордері

зазначаються прізвище, ім’я, по батькові особи, яка отримує кошти, підстава та відповідна сума. Особа, що отримує кошти за касовим ордером, підписує його, зазначаючи власною рукою отриману суму прописом і дату отримання коштів.

На підставі прибуткових та видаткових касових ордерів бухгалтер заповнює касову книгу і складає таким чином звіт касира. У звіті фіксується залишок готівки на початок дня, наводиться інформація щодо всіх прибуткових та видаткових касових ордерів за цей день, підсумовуються обороти за касою та розраховується залишок готівки у касі на кінець дня.

Інформація звітів касира систематизується у обліковому регістрі за рахунком 30 «Готівка» субрахунком 301 «Готівка в національній валюті». Це субрахунок є активним, за дебетом відображається залишок коштів в касі підприємства (за наявності) та оприбутковані до каси суми, а за кредитом суми, що були видані з каси або здані для зарахування на поточний рахунок підприємства. Формується такий регістр автоматично на підставі введеної до облікової програми інформації звітів касира.

Кореспонденція рахунків синтетичного обліку касових операцій ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» представлена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Типова кореспонденція рахунків синтетичного обліку касових операцій ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
1. Надходження готівкових грошових коштів		
1.1. Оприбутковані до каси готівкові кошти, отримані від пацієнтів за медичні послуги	301	703
1.2. Отримані до каси невикористані підзвітні суми	301	372
1.3. Отриманий до каси внесок власника до статутного капіталу	301	46
2. Видаток готівкових грошових коштів		
2.1. Здані грошові кошти для зарахування на поточний рахунок в банку	311	301
2.2. Видані з каси аванси під звіт на господарські потреби	372	301
2.3. Видані з каси винагороди за цивільно-правовими договорами підряду, оренди тощо	685	301
2.4. Видані з каси дивіденди власнику підприємства	671	301

Окрім готівкових розрахункових операцій будь-яке сучасне підприємство здійснює безготівкові розрахунки. Саме безготівково за допомогою поточних рахунків в АТ КБ «ПриватБанк» і в АКІБ «УкрСибБанк» здійснюється переважна більшість розрахункових операцій ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ».

Ініціюються безготівкові розрахунки за допомогою платіжних інструкцій, що формуються бухгалтером за допомогою програми «Клієнт-Банк» і після застосування електронного цифрового підпису директора та печатки підприємства засобами електронного зв'язку передаються до банку.

Відображення в обліку операцій щодо руху коштів на поточному рахунку здійснюється на підставі виписок банку, які формуються банком і передаються підприємству засобами електронного зв'язку. Окремо слід зазначити, що у випсках банку відображаються суми, що були за допомогою платіжного терміналу списані безготівково з платіжних карток пацієнтів за надані медичні послуги в ЦКТ «Преміум» і далі зараховуються банком на поточний рахунок підприємства.

На підставі отриманих виписок банку бухгалтером формується обліковий регістр синтетичного обліку за субрахунком 311 «Поточні рахунки в національній валюті». Йдеться про активний балансовий субрахунок, за дебетом якого відображається залишок коштів, а також їх надходження, а за кредитом відповідно видаток в наслідок перерахування з поточного рахунку або отримання коштів готівкового через касу банку. Для розділення в обліку руху коштів за двома зазначеними вище рахунками в різних банках на підприємстві використовують субрахунки наступного порядку – 311.1 та 311.2.

Кореспонденція рахунків синтетичного обліку руху грошових коштів ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» на поточних рахунках в банку представлена в таблиці 2.4.

Важливою складовою розрахункових операцій будь-якого підприємства є розрахунки із найманими працівниками щодо оплати праці.

Таблиця 2.4 – Типова кореспонденція рахунків синтетичного обліку безготівкових розрахунків ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
1. Надходження коштів на поточний рахунок		
1.1. На поточний рахунок отримані грошові кошти замовників за надані медичні та технічні послуги	311	361
1.2. На поточний рахунок отримана попередня оплата від замовників за медичні та технічні послуги	311	681
1.3. На поточний рахунок зараховані кошти, що були здані з каси підприємства	311	301
1.4. На поточний рахунок зараховані кошти, що були списані з платіжних карток пацієнтів за медичні послуги за допомогою платіжного терміналу	311	333
1.5. На поточний рахунок повернута попередня оплата постачальником	311	371
1.6. На поточний рахунок отримані кошти від власника в якості внеску до статутного капітал	311	46
2. Перерахування коштів з поточного рахунку		
2.1. З поточного рахунку на карткові рахунки працівників перерахована заробітна плата	661	311
2.2. З поточного рахунку перераховано постачальникам за отримані товари, роботи, послуги	631	311
2.3. З поточного рахунку сплачено за комунальні платежі, послуги зв'язку, іншим кредиторам	685	311
2.4. З поточного рахунку перерахована попередня оплата постачальникам за товари, роботи, послуги	371	311
2.5. З поточного рахунку повернута попередня оплата замовникам	681	311
2.6. З поточного рахунку сплачені до бюджету податки	641	311
2.7. З поточного рахунку сплачений на спеціальний розподільчий рахунок єдиний соціальний внесок	651	311
2.8. З поточного рахунку перераховані дивіденди власнику	671	311
2.9. З поточного рахунку списана плата за розрахунково-касове обслуговування	92	311

Оплата праці в ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» організована із застосуванням як погодинної, так і відрядної форм оплати праці. Лікарям і працівникам, що здійснюють технічне обслуговування медичного обладнання, заробітна плата нараховується відрядно за виконаний обсяг роботи за тарифами, затвердженими наказом керівника. Інші працівники отримують заробітну плата погодинно – адміністративні працівники за окладами, медичні – за годинними тарифними ставками відповідно до штатного розпису підприємства.

Для відображення в обліку розрахунків з оплати праці застосовується рахунок 66 «Розрахунки з оплати праці» субрахунок 661 «Розрахунки за заробітною платою». За кредитом даного рахунку відображається нарахування заробітної плати, а за дебетом утримання із заробітної плати та виплата заробітної плати.

Витрати, пов'язані з оплатою праці, відображаються в обліку ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» в частині медичних та технічних працівників – за дебетом рахунку 23 «Виробництво», а в частині адміністративних працівників – за дебетом рахунку 92 «Адміністративні витрати».

Синтетичний облік розрахунків з оплати праці ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» представлений на прикладі в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Синтетичний облік розрахунків з оплати праці ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
1. Нарахована заробітна плата медичному персоналу та технічним співробітниками	23	661	181500,00
2. Нарахована заробітна плата адміністративному персоналу підприємства	92	661	31500,00
3. Нарахований єдиний соціальний внесок на заробітну плату медичних та технічних співробітників: 3.1. за ставкою 22,0 % 3.2. за ставкою 8,41 %	 23 23	 651.1 651.2	 34430,00 2102,50
4. Нарахований єдиний соціальний внесок на заробітну плату адміністративних працівників: 4.1. за ставкою 22,0 %	 92	 651.1	 6930,00
5. Утриманий із заробітної плати працівників податок на доходи фізичних осіб	661	641.1	38340,00
6. Утриманий із заробітної плати працівників військовий збір	661	642	2722,50

Важливою складовою обліку розрахунків з оплати праці є оподаткування заробітної плати.

ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» як роботодавець

відповідно до норм чинного законодавства є платником єдиного внеску на обов'язкове державне соціальне страхування. Єдиний соціальний внесок нараховується на заробітну плату та інші виплати найманим працівникам і є витратами роботодавця. Нарахування єдиного соціального внеску здійснюється переважно за основної ставкою – 22,0 %, але також використовується пільгова ставка 8,41 %, адже серед працівників підприємства є особи із інвалідністю.

Утриманнями із заробітної плати є податок на доходи фізичних осіб за ставкою 18,0 % і військовий збір за ставкою 1,5 % (починаючи із грудня 2024 року ставка військового збору збільшена до 5,0 %), які роботодавець має утримувати із заробітної плати найманих працівників та перераховувати до бюджету одночасно із виплатою заробітної плати.

Виплата заробітної плати працівникам ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» здійснюється своєчасно два рази на місяць шляхом перерахування коштів на карткові рахунки працівників. Одночасно від виплатою заробітної плати здійснюється перерахування нарахованого єдиного соціального внеску, а також утриманих податку на доходи фізичних осіб та військового збору.

Облік розрахунків із постачальниками та підрядниками є складовою обліку процесу постачання. Підприємство отримує необхідні для ведення господарської діяльності, у тому числі надання медичних послуг, матеріали переважно від постійних постачальників, з якими укладені відповідні договори поставки. Із різними постачальниками такі договори передбачають як оплату за фактом поставок (або оплату із відстрочкою), так і поставки на умовах попередньої оплати.

Оприбуткування матеріалів здійснюється у спеціальне окреме приміщення на підставі накладних постачальників. Обов'язки комірника на підприємстві фактично виконує старша медична сестра, яка і несе відповідальність за збереження відповідних цінностей. Задля отримання матеріалів від постачальника бухгалтер підприємства формує довіреність, яка

підтверджує право старшої медичної сестри як комірника на отримання товарно-матеріальних цінностей від імені підприємства.

У випадках, коли за фактом придбання матеріалів наявні додаткові транспортно-заготівельні витрати, такі витрати долучаються до первісної вартість придбаних матеріалів, за необхідності із розподілом пропорційно обліковій вартості придбаних запасів шляхом виконання спеціальної процедури облікової програми.

Передача витратних матеріалів для використання у господарській діяльності підприємства здійснюється на підставі вимог. Вимоги складаються в двох екземплярах – один екземпляр із підписом того, хто отримав матеріальні цінності, залишається у старшої медичної сестри як комірника, другий разом із цінностями передається працівнику підприємства, який отримав зі складу матеріали та має в подальшому прозвітувати про їх використання. Складаються вимоги за допомогою облікової програми, що дозволяє після виконання операції відображати її в обліку.

Оцінка матеріалів при списанні здійснюється методом ФІФО (FIFO – first in – first out).

Для відображення в обліку руху матеріалів в обліковій практиці ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» використовується синтетичний субрахунок 201 «Сировина й матеріали» рахунку 20 «Виробничі запаси». Йдеться про активний субрахунок – вартість залишків матеріалів та оприбуткування матеріалів відображається за дебетом, а списання використаних матеріалів – за кредитом.

Облік розрахунків із постачальниками здійснюється за допомогою активно-пасивного субрахунку 631 «Розрахунки із вітчизняними постачальниками». Аналітичний облік ведеться окремо за кожним таким контрагентом у розрізі кожного документу на оплату. У випадках перерахування попередньої оплати постачальникам на підставі рахунків дебіторська заборгованість постачальників відображається на субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» рахунку 37 «Розрахунку з різними

дебіторами».

Синтетичний облік придбання матеріалів та відповідних розрахунків із постачальниками представлений в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Синтетичний облік придбання матеріалів та розрахунків ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» із постачальниками

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
1. Придбання матеріалів на умовах попередньої оплати			
1.1. З поточного рахунку перерахована попередня оплата постачальнику	371	311	37750,00
1.2. Оприбутковані отримані від постачальника у рахунок попередньої оплати матеріали	201	631	37750,00
1.3. Виконаний залік заборгованостей	631	371	37750,00
2. Придбання матеріалів на умовах оплати із відстрочкою платежу			
2.1. Оприбутковані отримані від постачальника в рахунок майбутньої оплати матеріали	201	631	41550,00
2.2. З поточного рахунку перераховано постачальнику за отримані матеріали	631	311	41550,00

Витрати основної діяльності, тобто витрати на функціонування медичного центру та надання медичних послуг, а також витрати, пов’язані із наданням послуг технічного обслуговування медичного обладнання, систематизуються на рахунку 23 «Виробництво». Єдиним аналітичним розрізом на даному рахунку є тип витрат за елементами, тобто розділяють матеріальні витрати, витрати на оплату праці, на єдиний соціальний внесок, на амортизацію та інші. В той же час в обліковій системі відсутня окрема систематизація витрат на надання послуг щодо технічного обслуговування медичного обладнання і витрат на надання медичних послуг ЦКТ «Преміум», а також диференціація витрат за окремими медичними процедурами. Варто також зазначити, що якщо витрати на амортизація медичного обладнання відносяться в обліку до витрат на подання послуг і відображаються за дебетом рахунку 23 «Виробництво», то витрати, пов’язані із зносом приміщення та утриманням приміщення ЦКТ «Преміум» (окрім електропостачання), відображаються у складі адміністративних витрат, хоча

два адміністративних працівника займають невеличкий кабінет, а медичні та допоміжні приміщення решту.

Синтетичний облік витрат на надання медичних та технічних послуг, що в обліковій практиці ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» організований як облік прямих витрат, представлений в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Синтетичний облік прямих витрат на надання медичних та технічних послуг в ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»

Зміст господарських операцій	Бухгалтерська проводка	
	Дт	Кт
1. Передані зі складу витратні матеріали для надання медичних послуг та послуг із технічного обслуговування медичного обладнання	23	201
2. Нарахована заробітна плата лікарям та іншому медичному персоналу	23	661
3. Нарахована заробітна плата інженерам, що здійснюють технічне обслуговування медичного обладнання, у тому числі для сторонніх замовників	23	661
4. Нарахований єдиний соціальний внесок на заробітну плату медичних та технічних співробітників: 4.1. за ставкою 22,0 % 4.2. за ставкою 8,41 %	 23 23	 651.1 651.2
5. Нарахована винагорода фізичній особі за цивільно-правовим договором за надання медичних послуг	23	685
6. Нарахований єдиний соціальний внесок на винагороду за надання медичних послуг	23	651
7. Нарахований знос медичного обладнання	23	131
8. Нарахований знос інших необоротних матеріальних активів, що застосовуються для надання медичних послуг	23	132
9. Передані до експлуатації малоцінні швидкозношувані предмети, що застосовуються для надання медичних послуг	23	22
10. Прийнятий до сплати рахунок і акт за електропостачання приміщення ЦКТ «Преміум»	23	631
11. В кінці місяця визнані витрати на надання медичних та технічних послуг визнаються собівартістю реалізованих послуг	903	23

Доходи від надання медичних послуг визнаються безпосередньо після проходження пацієнтом процедури комп’ютерної томографії та оформлення відповідних медичних документів. Пацієнт за фактом надання послуг підписує спеціальний первинний документ, що підтверджує факт надання

йому медичної послуги, на підставі чого в обліку визнається дохід від реалізації послуги. У випадках, коли пацієнт розраховується за фактом надання йому медичної послуги – готівкою або безготівково за допомогою платіжного терміналу, в обліку ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» розрахунки із такими окремими замовниками – пацієнтами не відображаються. Прямо визнається дохід від реалізації медичних послуг. Якщо сплата відбувається готівкою, то в обліку складається бухгалтерська проводка:

Дт 301 «Готівка в національній валюті»

Кт 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»,

а якщо сплата відбувається за допомогою платіжного терміналу, то бухгалтерська проводка:

Дт 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»

Кт 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг».

В певних випадках за комп'ютерну томографію пацієнта безготівково сплачує інша особа, наприклад, роботодавець або благодійна організація. Відповідно такі розрахунки із замовниками відображаються в обліку на синтетичному субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями», у тому числі у розрізі аналітичного обліку. Дохід у таких випадках визнається за фактом надання медичних послуг, що відображається в обліку бухгалтерською проводкою:

Дт 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Кт 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг».

Послуги для інших медичних центрів щодо технічного обслуговування медичного обладнання надаються на підставі відповідним чином складених договорів щодо надання послуг. Переважно такі договори передбачають перерахування замовником попередньої оплати, але в окремих випадках ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» надає постійним замовникам відстрочку платежу. Для виконання попередньої оплати замовнику бухгалтер підприємства оформлює відповідний рахунок. Факт реалізації наданої

послуги відображається в обліку на підставі акта наданих послуг. Представник сторони замовника, підписуючи такий акт, приймає результати наданої послуги. За фактом підписання акта наданих послуг в обліку відповідно до принципу нарахування визнається дохід від реалізації послуг.

Варто також зазначити, що для відображення кредиторської заборгованості, що формується перед замовником у разі отримання від нього попередньої оплати, на підприємстві використовується субрахунок 681 «Розрахунки за авансами отриманими» рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями».

Синтетичний облік розрахунків із замовниками послуг щодо технічного обслуговування медичного обладнання представлений в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Синтетичний облік розрахунків ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» із замовниками послуг щодо технічного обслуговування медичного обладнання

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
1. Надання послуг на умовах попередньої оплати			
1.1. На поточний рахунок отримана попередня оплата від замовника в оплату послуг щодо технічного обслуговування медичного обладнання	311	681	25500,00
1.2. На підставі акта наданих послуг врахований борг замовника та дохід від реалізації послуг	361	703	25500,00
1.3. Виконаний залік заборгованостей	681	361	25500,00
Надання послуг на умовах оплати із відстрочкою платежу			
2.1. На підставі акта наданих послуг врахований борг замовника та дохід від реалізації послуг	361	703	28500,00
2.2. На поточний рахунок отримані від замовника кошти за надані послуги	311	361	28500,00

Окрім витрат, пов’язаних із наданням медичних послуг та послуг із технічного обслуговування медичного обладнання, в практиці діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ», як і будь-якого іншого підприємства, наявні також витрати на управління та обслуговування

підприємства в цілому, які в обліку визнаються адміністративними.

Визнання в обліку адміністративних витрат здійснюється або на підставі первинних документів – актів на списання матеріалів або малоцінних швидкозношуваних предметів, актів підрядників, виписок банку в частині плати за розрахунково-касове обслуговування тощо, або на підставі відповідних розрахунків бухгалтера. В синтетичному обліку адміністративні витрати протягом місяця систематизуються за дебетом рахунку 92 «Адміністративні витрати» із подальшим списанням за підсумками місяця до дебету рахунку 79 «Фінансові результати».

Синтетичний облік адміністративних витрат ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» представлений в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Синтетичний облік адміністративних витрат

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
1. Нарахована заробітна плата та інші виплати за рахунок роботодавця адміністративним працівникам підприємства	92	661
2. Нарахований єдиний соціальний внесок на заробітну плату та інші виплати адміністративним працівникам	92	651
3. Нарахований знос приміщення та основних засобів адміністративного призначення	92	131
4. Нарахований знос інших необоротні матеріальних активів адміністративного призначення	92	132
5. Відображено використання на адміністративні потреби канцелярських товарів та інших витратних матеріалів	92	201
6 Передані до експлуатації малоцінні швидкозношувані предмети адміністративного призначення	92	22
7. Прийняті до сплати рахунки та акти підрядників за надані комунальні послуги та інші адміністративні послуги	92	685
8. Відображене списання з поточних рахунків плати за розрахунково-касове обслуговування	92	311
9. Долучені до витрат поточного періоду витрати, пов’язані із користуванням електронними цифровими підписами і комп’ютерними програмами адміністративного призначення	92	39
10. Відображене визнання зобов’язань з єдиного податку за ставкою 5 %	92	641.3
11. В кінці місяця враховані адміністративні витрати списані на рахунок фінансових результатів	79	92

На окрему увагу заслуговує той факт, що в обліковій практиці

ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» до складу адміністративних витрат належать також суми нарахованих до сплати за нормами податкового законодавства зобов'язань з єдиного податку. Таке нарахування відображається в обліку підприємства за підсумками кожного податкового (звітного) кварталу.

Підсумком відображення в обліку підприємства доходів та витрат є визначення фінансових результатів діяльності. Даний процес передбачає систематизацію врахованих доходів та витрат на синтетичному рахунку 79 «Фінансові результати». Відповідно до кредиту даного рахунку переносять суми врахованих за рахунками 7 класу доходів, а до дебету – суми врахованих за рахунками 9 класу витрат. Фінансовий результат визначається шляхом порівняння оборотів рахунку 79: перевищення кредитового обороту над оборотом за дебетом визнається отриманим прибутком, а у разі перевищення дебетового обороту на оборотом за кредитом фінансовим результатом визнаються понесені збитки.

Платники податку на прибуток відображають також за дебетом рахунку 79 визнання втрат, пов'язаних із зобов'язаннями з податку на прибуток, але ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» застосовує спрощену систему оподаткування, є платником єдиного податку за ставкою 5 % та відповідно звільнено від визнання зобов'язання та відповідно сплати податку на прибуток. Відповідно попереднє сальдо, сформоване на рахунку 79 «Фінансові результати», для підприємства є чистим прибутком, який переноситься на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

Діяльність ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» є прибутковою. Отриманий підприємством прибуток частково спрямовується на нарахування та відповідно виплату дивідендів власнику підприємства, а його переважна частина спрямовується на фінансування розвитку підприємства, насамперед на фінансування придбання нового медичного обладнання.

2.3 Проблемні питання та вдосконалення обліку діяльності малого підприємства

Формування якісної облікової системи є надзвичайно важливим завданням для будь-якого підприємства, адже лише за наявності необхідної інформації та її відповідного якісного рівня можуть бути прийняті дієві управлінські рішення, спрямовані на забезпечення ефективної роботи та конкурентоспроможності підприємства.

Дослідження наявної в малому підприємстві ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» облікової системи виявило кілька проблемних моментів, вирішення яких дозволить підвищити якісний рівень систематизації інформації щодо діяльності підприємства.

По-перше, проблемою наявної системи обліку підприємства в частині формування інформації про доходи та витрати є практична відсутність її деталізації щодо двох окремих напрямків діяльності підприємства – надання медичних послуг та надання послуг щодо технічного обслуговування медичного обладнання. Відповідно практично неможливим є аналіз прибутковості та рентабельності кожного з цих окремих видів діяльності підприємства за даними наявної облікової системи.

Вирішити виявлену проблему пропонується шляхом запровадження субрахунків наступного порядку на синтетичних рахунках 23 «Виробництво», 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг», 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг», а саме:

- 23.1 «Витрати на надання медичних послуг»;
- 23.2 «Витрати на надання технічних послуг»;
- 703.1 «Дохід від реалізації медичних послуг»;
- 703.2 «Дохід від реалізації технічних послуг»;
- 903.1 «Собівартість реалізованих медичних послуг»;
- 903.2 «Собівартість реалізованих технічних послуг».

Окрім того, враховуючи, що підприємство надає певний асортимент медичних послуг щодо комп'ютерної томографії доцільно запровадити аналітичний облік на субрахунку 23.1 «Витрати на надання медичних послуг» за видами медичних послуг, а також розділити витрати на надання медичних послуг на прямі та загальновиробничі. Прямі витрати на надання медичних послуг обліковувати безпосередньо за дебетом субрахунку 23.1 «Витрати на надання медичних послуг» із деталізацією інформації на рівні аналітичного обліку. Витрати, пов'язані із функціонуванням медичного центру ЦКТ «Преміум» в цілому, визнати загальновиробничими, протягом місяця відображати за дебетом рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» із подальшим розподілом між окремими видами медичних послуг за підсумками кожного місяця.

До прямих витрат на надання медичних послуг варто віднести:

– витрати на спеціальні матеріали, що використовуються під час комп'ютерної томографії, та визначаються на кожну окрему послугу;

– заробітну плату, нараховану лікарям відрядно за надання окремих послуг;

– нарахування єдиного соціального внеску на заробітну плату лікарів, нараховану відрядно за надання окремих послуг.

До загальновиробничих витрат на надання медичних послуг варто віднести такі витрати:

– витрати на допоміжні витратні матеріали та малоцінні швидкозношувані предмети для функціонування медичного центру;

– заробітну плату, нараховану іншому медичному персоналу;

– нарахування єдиного соціального внеску на заробітну плату іншого медичного персоналу;

– витрати на амортизацію медичного обладнання;

– витрати на технічне обслуговування медичного обладнання;

– витрати на амортизацію приміщення медичного центру;

– витрати на електропостачання та інші комунальні послуги, пов'язані

із роботою медичного центру;

– інші витрати, пов’язані із роботою медичного центру.

Систематизовані протягом місяця загальновиробничі витрати за підсумками місяця мають бути розподілені між видами наданих медичних послуг та списані до дебету рахунку 23 «Витрати на медичні послуги». У якості бази розподілу загальновиробничих витрат медичного центру пропонується обрати години роботи медичного обладнання за окремими видами послуг. Таким чином на рахунку 23 «Витрати на медичні послуги» будуть не лише систематизовані такі витрати за місяць в цілому, а й буде сформована аналітична інформація щодо витрат на окремі види медичних послуг.

Окремо варто відзначити, що розподіл загальновиробничих витрат на надання медичних послуг на змінні та постійні, визначення нормальної потужності та загальновиробничих витрат за нормальної потужності для ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» є недоречним. Це лише ускладнить облік, але не матиме будь-якого ефекту, адже на підприємстві відсутні випадки, коли послуга надається помітно тривалий період часу, відповідно витрати на надання послуги не можуть сформувати незавершене виробництво на кінець місяця. За усіма послугами, що надавались протягом місяця, визнається дохід від реалізації, а витрати списуються на витрати поточного періоду як собівартість реалізованих послуг. Тому достатньо лише виокремлення загальновиробничих витрат та їх повного розподілу для формування детальної інформації обліку щодо витрат на надання та відповідно реалізацію окремих видів послуг.

Впровадження в облікову практику ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» обґрунтованих пропозицій дозволить підвищити аналітичність обліку в частині витрат на надання медичних послуг, відповідно буде забезпечене формування аналітичної інформації для потреб управління, зокрема щодо ціноутворення. Окрім того розмежування доходів та витрат за двома окремими видами діяльності підприємства – наданням

медичних та технічних послуг дозволить проаналізувати прибутковість та рентабельність кожного окремого напрямку діяльності, що є важливим для прийняття різноманітних управлінських рішень, зокрема щодо інвестицій у розширення та розвиток кожного із окремих видів діяльності.

По-друге, варто, на нашу думку, змінити порядок відображення в обліку ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» визнання зобов'язань з єдиного податку. Так, за наявного порядку обліку витрати, пов'язані із визнанням зобов'язань з єдиного податку, відображаються у складі досить різноманітних адміністративних витрат. В той же час єдиний податок для підприємства є основою податкового навантаження, тому доцільніше відображати його нарахування окремо, що дозволить підвищити інформативність облікових даних щодо витрат.

За наявного Плану рахунків, який використовує підприємство, це можливо, якщо змінити наявну кореспонденцію рахунків, та в подальшому відображати витрати, пов'язані із нарахуванням єдиного податку, у складі інших операційних витрат бухгалтерською проводкою:

Дт 949 «Інші операційні витрати»

Кт 641.3 «Розрахунки за єдиним податком».

В той же час, на нашу думку, принципи відображення в обліку єдиного податку як основної складової податкового навантаження для підприємств, що застосовують спрощену систему оподаткування, варто змінити на нормативному рівні.

Для цього вважаємо за доцільне внести зміни до чинного Плану рахунків, а саме змінити назву рахунку 98 «Податок на прибуток» на «Витрати оподаткування» та запровадити до нього два субрахунки 981 «Витрати за податком на прибуток» і 982 «Витрати за єдиним податком». Тоді визнання витрат, пов'язаних із нарахуванням єдиного податку, буде відображатися в обліку бухгалтерською проводкою:

Дт 982 «Витрати за єдиним податком»

Кт 641.3 «Розрахунки за єдиним податком».

Доцільним також варто визнати запровадження окремого рядка у звіті

про фінансові результати Фінансової звітності мікропідприємства (яку зазвичай формують підприємства – платники єдиного податку третьої групи), у якому б наводилась інформація про витрати підприємства, пов’язані із сплатою єдиного податку. Це дозволить надавати зовнішнім користувачам фінансової звітності підприємств – платників єдиного податку інформацію, необхідну для оцінки рівня податкового навантаження на діяльність такого підприємства.

РОЗДІЛ 3
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»

3.1 Визначення та податкова звітність з єдиного податку

Основною складовою податкового навантаження на діяльність ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» є визнання зобов'язань та сплата єдиного податку, адже підприємство перебуває на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності, що передбачена чинним податковим законодавством як добровільна альтернативна система оподаткування для суб'єктів малого бізнесу, що відповідають певним критеріям. Нормативною основою впровадження даної системи оподаткування є Глава 1 Розділу XIV «Спрощена система оподаткування, обліку та звітності» ПКУ.

Таким чином, ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» є платником єдиного податку третьої групи за ставкою 5 %. Такий варіант спрощеної системи оподаткування звільняє підприємство від необхідності сплати не лише податку на прибуток підприємств, а й податку на додану вартість. Окрім того підприємство звільняється від сплати податку на майно в частині земельного податку, адже відповідна земельна ділянка зайнята приміщенням, що належить підприємству та використовується у господарській діяльності (в оренду не здається, як і приміщення, яке вона займає).

Для збереження статусу платника єдиного податку підприємство має дотримуватися обмеження щодо річного доходу платника єдиного податку, адже відповідно до п. 291.4 ПКУ платниками єдиного податку третьої групи можуть бути «юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої

організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року» [46]. Мінімальна заробітна плата на 1 січня 2024 року була встановлена в розмірі 7100,00 грн. на місяць, відповідно зазначена межа становила 8 мільйонів 285 тисяч 700 гривень. Дохід платника єдиного податку ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» за даними податкової декларації з єдиного податку за 2024 рік становив 7101370,00 грн. Відповідно у 2025 році підприємство зберігає право застосовувати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Мінімальна заробітна плата на 1 січня 2025 року становить 8000,00 грн. на місяць, таким чином межа максимального доходу для платників єдиного податку збільшується до 9 мільйонів 336 тисяч гривень. Відповідно для збереження статусу платника єдиного податку у 2025 році дохід платника єдиного податку має не перевищувати зазначеної суми.

Здійснюючи господарську підприємницьку діяльність платники єдиного податку мають також звертати увагу на певні додаткові обмеження, передбачені податковим законодавством.

Так, відповідно до п. 291.6 ПКУ «платники єдиного податку першої – третьої груп повинні здійснювати розрахунки за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) виключно в грошовій формі – готівковій або безготівковій (у тому числі з використанням електронних грошей)» [46]. Таким чином для платників єдиного податку під забороною бартерна форма розрахунків та різноманітні форми взаємозаліку заборгованості із покупцями (замовниками) та іншими контрагентами. ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» суворо дотримується зазначеної заборони – замовники підприємства розраховуються за надані послуги або готівкою, або платіжними картками та застосунками за допомогою платіжного терміналу, або безготівково шляхом перерахування коштів на поточні рахунки підприємства.

Також платники єдиного податку мають пам’ятати про перелік видів

діяльності, передбачений п. 291.5 ПКУ, здійснюючи які суб'єкт господарювання не може бути платником єдиного податку першої-третьої груп. Види діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» щодо надання медичних послуг комп'ютерної томографії та технічного обслуговування медичного обладнання до зазначеного переліку не належать.

Ключовим питанням оподаткування платника єдиного податку є визначення зобов'язань з єдиного податку. Основним елементом роботи щодо визначення таких зобов'язань є розрахунок доходу платника єдиного податку за певний податковий (звітний) період, яким для платників єдиного податку третьої групи є календарний квартал.

Відповідно до п. 292.1 ПКУ «доходом платника єдиного податку є … для юридичної особи – будь-який дохід, включаючи дохід представництв, філій, відділень такої юридичної особи, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі» [46]. Додатково п. 292.3 ПКУ передбачено, що «до суми доходу платника єдиного податку включається вартість безоплатно отриманих протягом звітного періоду товарів (робіт, послуг)» [46]. Що стосується включення до доходу платника єдиного податку кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності, то зазначена вимога передбачена пп. 292.3 ПКУ лише для платників єдиного податку третьої групи, які одночасно є платниками податку на додану вартість, тобто сплачують єдиний податок за ставкою 3 %.

Окремо варто також звернути увагу на той факт, що дохід платників єдиного податку визначається так званим касовим методом, тобто за фактом отримання грошових коштів від покупців (замовників) за продукцію, товари, роботи, послуги. Відповідний касовий порядок передбачений п. 292.6 ПКУ, де зазначено, що «датою отримання доходу платника єдиного податку є дата надходження коштів платнику єдиного податку у грошовій (готівковій або безготівковій) формі, дата підписання платником єдиного податку акта приймання-передачі безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг)» [46].

Таким чином операції щодо відвантаження продукції (товарів) або надання послуг (відповідно до акту наданих послуг) не призводять до формування доходу платника єдиного податку. Такий дохід визнається за фактом отримання грошових коштів від покупців та замовників готівкою або на рахунки в банках у якості попередньої оплати або розрахунку за вже відвантажені продукцію (товари) або виконані роботи, надані послуги.

Додатково варто відзначити, що за своєю фіскальною суттю єдиний податок для його платників третьої групи є податком з обороту, відповідно під час визначення доходу платника єдиного податку не приймаються до уваги витрати платника (на придбання товарів, робіт, послуг для господарської діяльності, витрати на оплату праці, на амортизацію основних засобів тощо); оподатковується дохід, визначений за фактом отримання грошових коштів, що принципово відрізняє єдиний податок від податку на прибуток.

Особливої уваги щодо визначення доходу платника єдиного податку потребують операції, пов’язані із реалізацією основних засобів, що раніше перебували в експлуатації платника єдиного податку. Так, відповідно до п. 292.2 ПКУ «при продажу основних засобів юридичними особами – платниками єдиного податку дохід визначається як сума коштів, отриманих від продажу таких основних засобів. Якщо основні засоби продані після їх використання протягом 12 календарних місяців з дня введення в експлуатацію, дохід визначається як різниця між сумою коштів, отриманих від продажу таких основних засобів, та їх залишковою вартістю, що склалася на день продажу» [46].

Перелік операції, що не призводять до визнання доходу платника єдиного податку, передбачений п. 292.11. Так, зокрема варто звернути увагу на те, що до доходу платника єдиного податку не зараховуються суми, отримані від постачальників (підрядників) як повернення сум раніше перерахованої попередньої оплати, суми коштів та вартість майна, що вносяться власниками (засновниками, учасниками) до статутного капіталу

підприємства, суми отриманих кредитів, а також суми отриманої фінансової допомоги, що надана на умовах повернення, і має бути повернута протягом дванадцяти календарних місяців з дати її отримання.

Окремої уваги під час визначення доходу платника єдиного податку потребують також випадки повернення покупцям (замовникам) раніше отриманої попередньої оплати. За наявності таких повернень відповідні суми зменшують дохід платника єдиного податку, звісно за умови, що під час отримання такої попередньої оплати в попередніх періодах відповідні суми були включені до доходу платника єдиного податку.

Дослідження наявної практики оподаткування щодо визначення доходу платника єдиного податку ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» дозволяє таким чином систематизувати основні складові доходу даного платника єдиного податку:

– суми, отримані готівкою від пацієнтів за надані медичні послуги;

– суми, отримані за схемою еквайрінгу в наслідок розрахунку пацієнтів за допомогою платіжних карток і застосунків за надані медичні послуги;

– суми отриманої попередньої оплати від замовників на поточні рахунки за медичні послуги та послуги із технічного обслуговування медичного обладнання;

– суми отримані від замовників на поточні рахунки за вже надані медичні послуги та послуги із технічного обслуговування медичного обладнання;

– суми повернення замовникам раніше отриманої попередньої оплати (віднімаються від доходу платника єдиного податку; наявні в окремих звітних періодах);

– суми доходу від реалізації основних засобів, що раніше перебували в експлуатації (дохід визначається за мінусом залишкової вартості, якщо об’єкт експлуатувався мінімум 12 календарних місяців; наявні в окремих періодах);

– суми доходу, отриманого у якості відсотків за розміщення коштів підприємства на депозитному рахунку в банку (були наявні в окремих попередніх періодах).

Для спрощення процедури визначення доходу платника єдиного податку та відповідно зобов'язань з єдиного податку в межах проведеного дослідження була розроблена спеціальна Робоча таблиця, презентована в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Робоча таблиця визначення доходу платника єдиного податку та зобов'язань з єдиного податку (складена автором із врахуванням особливостей діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ»)

Складові доходу платника єдиного податку та рекомендації щодо визначення	Сума, грн., коп.
1	2
1.1. Суми, отримані готівкою від пацієнтів за надані медичні послуги (визначається як загальна сума за кореспонденцією рахунків Дт 301 Кт 703 за звітний період)	
1.2. Суми, отримані за схемою еквайрінгу в наслідок розрахунку пацієнтів за допомогою платіжних карток і застосунків за надані медичні послуги (визначається як загальна сума за кореспонденцією рахунків Дт 311 Кт 333 за звітний період)	
1.3. Суми отриманої попередньої оплати від замовників на поточні рахунки за медичні послуги та послуги із технічного обслуговування медичного обладнання (визначається як загальна сума за кореспонденцією рахунків Дт 311 Кт 681 за звітний період)	
1.4. суми отримані від замовників на поточні рахунки за вже надані медичні послуги та послуги із технічного обслуговування медичного обладнання (визначається як загальна сума за кореспонденцією рахунків Дт 311 Кт 361 за звітний період)	
1.5. Суми повернення замовникам раніше отриманої попередньої оплати (за наявності; *віднімаються від доходу платника єдиного податку;* визначається як загальна сума за кореспонденцією рахунків Дт 681 Кт 311 за звітний період)	
1.6. Суми доходу від реалізації основних засобів, що раніше перебували в експлуатації (за наявності; дохід визначається за мінусом залишкової вартості, якщо об'єкт експлуатувався мінімум 12 календарних місяців)	
1.7. Суми доходу, отриманого у якості відсотків за розміщення коштів підприємства на депозитному рахунку банку (за наявності; визначається за кореспонденцією рахунків Дт 311 Кт 373)	

Продовження таблиці 3.1

1	2
1.8. Інші складові доходу платника єдиного податку (за наявності)	
2. Разом дохід платника єдиного податку за податковий (звітний) період (сума рядків з 1.1. по 1.8)	
3. Зобов'язання з єдиного податку за податковий (звітний) період (рядок 2 × 5 %)	

Застосування розробленої таблиці в практиці ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» дозволить спростити роботу щодо визначення доходу платника єдиного податку та зобов'язань з єдиного податку, а також уникнути можливих помилок.

Підсумковий етап роботи в площині оподаткування щодо визначення зобов'язань з єдиного податку для будь-якого платника полягає у складанні та поданні податкової звітності з даного податку.

Відповідно до пп. 294.1 ПКУ «податковим (звітним) періодом для платника єдиного податку третьої групи … є календарний квартал» [46]. Таким чином податкова звітність з єдиного податку подається платниками третьої групи щокварталу протягом 40 календарних днів після закінчення кожного звітного кварталу.

Формою податкової звітності з єдиного податку для платників єдиного податку третьої групи – юридичних осіб є Податкова декларація платника єдиного податку третьої групи (юридичної особи), чинний варіант якої затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 19.06.2015 р. № 578 «Про затвердження форм податкових декларацій платника єдиного податку» [52].

Зазначена Податкова декларація складається із таких розділів:

– Розділ I. Загальні відомості;

– Розділ II. Дохід, що підлягає оподаткуванню;

– Розділ III. Розрахунок податкових зобов'язань з єдиного податку;

– Розділ IV. Визначення податкових зобов'язань у зв'язку з виправленням самостійно виявлених помилок.

У рядку 1 зазначається сума доходу за податковий (звітний) період, що оподатковується платником за відповідною ставкою єдиного податку – 3 % або 5 %.

У рядку 2 зазначається сума доходу, що перевищує граничний обсяг доходу, визначений підпунктом 3 пункту 291.4 (за наявності). Йдеться про дохід, що перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року. У рядку 3 зазначається сума доходу, отриманого при застосуванні іншого способу розрахунків, ніж грошовий, що є порушення для платника єдиного податку третьої групи відповідно до норм пп. 291.6 ПКУ. У рядку 4 зазначається сума доходу, отриманого від провадження видів діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування. Такі доходи, отримані платником третьої групи із порушенням вимог до платників єдиного податку, оподатковуються єдиним податком за спеціальною подвійною ставкою – 6 % або 10 %. В практиці оподаткування ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» такі випадки відсутні – відповідно зазначені рядки платником не заповнюються.

У рядку 5 зазначається загальна сума доходу платника єдиного податку за податковий (звітний) період як сума рядків 1, 2, 3 та 4.

У рядку 6 зазначається сума нарахованого єдиного податку за відповідною ставкою єдиного податку – 3 % або 5 %.

У рядку 7 зазначається сума нарахованого єдиного податку за подвійною ставкою у разі наявності доходів, для декларування яких передбачені рядки 2, 3 та 4.

У рядку 8 зазначається загальна сума нарахованого єдиного податку за податковий (звітний) період як сума рядків 6 та 7.

Варто зазначити, що Податкова декларація платника єдиного податку формується щокварталу, але не за кожен квартал окремо, а за такі звітні періоди як І квартал, І півріччя, три квартали, рік. Відповідно у рядку 8 декларується сума єдиного податку, визнана як зобов’язання за відповідні

періоди. Саме тому для визначення в Податковій декларації суми податку до сплати у рядку 9 зазначають суму єдиного податку, нараховану за минулий податковий (звітний) період (наприклад для І півріччя таким попереднім періодом є І квартал), а у рядку 10 відповідно суму єдиного податку до сплати за податковий (звітний) квартал.

У підсумку декларація містить інформацію щодо дати подання, а також підписи керівника підприємства і головного бухгалтера або особи, яка відповідає за ведення бухгалтерського обліку. Податкова декларація платника єдиного податку як і інші форми податкової звітності підприємства складаються в ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» штатним бухгалтером і подаються до ГУ ДПС у Запорізькій області, Олександрівське управління у м. Запоріжжі, Олександрівська ДПІ (Комунарський р-н м. Запоріжжя) електронними каналами зв'язку за допомогою програмного продукту «M.E.doc». Звітність подається із дотриманням визначених податковим законодавством термінів – випадків несвоєчасного подання у практиці підприємства не було.

Визнана як зобов'язання сума єдиного податку до сплати відображається в обліку ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» у складі адміністративних витрат бухгалтерською проводкою:

Дт 92 «Адміністративні витрати»

Кт 641.3 «Розрахунки з бюджетом за єдиним податком».

Задекларовану у Податковій декларації суму єдиного податку підприємство як платник єдиного податку третьої групи має сплатити до бюджету протягом 50 календарних днів після закінчення звітного кварталу. Сплата єдиного податку до бюджету ініціюється платіжною інструкцією, яка подається до банку у встановлені терміни, а на підставі виписки банку щодо виконання платежу погашення податкових зобов'язань відображається в обліку шляхом формування бухгалтерської проводки:

Дт 641.3 «Розрахунки з бюджетом за єдиним податком»

Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті».

3.2 Оподаткування доходів, що виплачуються фізичним особам

Важливою складовою оподаткування переважної більшості підприємств є оподаткування доходів, що підприємство виплачує фізичним особам. Йдеться про доходи, що виплачуються найманим працівникам в площині трудових відносин, а також про інші види доходів – винагороди за цивільно-правовими договорами, орендні платежі, дивіденди тощо. Такі доходи оподатковуються податком на доходи фізичних осіб та військовим збором, а на зарплатні виплати та виплати за цивільно-правовими договорами також нараховується єдиний внесок на обов'язкове державне соціальне страхування.

Першою складовою оподаткування доходів фізичних осіб з практики ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ», яка заслуговує на особливу увагу, є оподаткування заробітної плати та інших виплат найманим працівникам, що пов'язані із трудовими відносинами.

Єдиний соціальний внесок нараховується на заробітну плату та інші виплати, пов'язані із трудовими відносинами, відповідно до норм Закону України від 08.07.2010. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Єдиний соціальний внесок має вид нарахувань на заробітну плату, тобто внесок нараховується та сплачується роботодавцем за власний рахунок і визнається його витратами.

Основною ставкою єдиного соціального внеску є ставка 22 % (виключенням є пільгова ставка 8,41 %, за якою роботодавці нараховують єдиний соціальний внесок на заробітну плату працівників із інвалідністю, а також спеціальні пільгові ставки для підприємств всеукраїнських організацій інвалідів, у тому числі УТОГ і УТОС). В практиці ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» для розрахунку єдиного соціального внеску застосовується як основна ставка 22,0 %, так і спеціальна пільгова ставка – 8,41 %, адже серед працівників підприємства є працівники із інвалідністю.

Єдиним соціальним внеском оподатковуються виплати, пов’язані з оплатою праці, в тому числі премії, доплати, оплата відпусток, допомоги з тимчасової непрацездатності (в тому числі оплата відпустки з вагітності та пологів). У той же час деякі виплати найманим працівникам не оподатковуються єдиним соціальним внеском, наприклад, вихідна допомога при звільненні (саме вихідна допомога, а заробітна плата і компенсація за невикористану відпустку оподатковується).

Відповідної уваги заслуговують також окремі випадки щодо визначення бази оподаткування єдиним соціальним внеском.

Так, у випадках, коли база нарахування єдиного внеску в частині заробітної плати основних працівників є меншою за встановлену мінімальну заробітну плату, нарахування єдиного внеску здійснюється в сумі від мінімальної заробітної плати. Дане правило стосується тільки доходів працівників за основним місцем роботи і не стосується доходів сумісників, погодинників, винагород за цивільно-правовими договорами (у таких випадках суму єдиного соціального внеску визначають виходячи з фактично нарахованої суми). Також це правило не застосовується у випадках нарахування ЄСВ на заробітну плату працівників із інвалідністю, а також у випадках, коли нарахована заробітна плата є меншою за мінімальну лише тому, що працівник був прийнятий або звільнений в середині місяця.

Оподаткування трудових доходів найманих працівників передбачає також утримання з них податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Йдеться про обов’язкові платежі, що мають форму так званих утримань, тобто сплачуються вони коштом найманого працівника, однак саме на роботодавця як на джерело виплати доходу покладений обов’язок і відповідно відповідальність за правильний розрахунок, утримання і своєчасне перерахування зазначених платежів до бюджету. Саме на ці обов’язкові утримання так звана «брудна» заробітна плата є більшою за так звану «чисту» заробітну плату, яку працівник отримує на руки.

Порядок розрахунку, утримання та сплати податку на доходи фізичних

осіб та військового збору передбачений Податковим кодексом України.

Стягування податку на доходи фізичних осіб здійснюється відповідно до розділу IV Податкового кодексу України. Ставкою податку на доходи фізичних осіб, що застосовується до зарплатних доходів, є ставка 18 %.

При оподатковуванні доходів у виді заробітної плати об'єктом оподаткування визнається нарахована заробітна плата та інші виплати, у тому числі допомога з тимчасової непрацездатності (за виключенням допомоги в зв'язку з вагітністю та пологами).

Оподаткування податком на доходи фізичних осіб доходів у вигляді заробітної плати також передбачає, що наймані працівники за дотримання певних умов мають право на так звану податкову соціальну пільгу, на суму якої зменшується дохід під час розрахунку податку на доходи фізичних осіб.

Розміри податкової соціальної пільги встановлені п. 169.1 Податкового кодексу України і визначаються залежно від розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого на 1 січня звітного року. Податковим кодексом передбачені такі податкові соціальні пільги:

– податкова соціальна пільга в розмірі 100 % відповідно до норм п. 169.1.1 ПКУ (у 2024 році – 1514,00 грн.);

– податкова соціальна пільга в розмірі 150 % відповідно до норм п. 169.1.3 ПКУ (у 2024 році – 2271,00 грн.);

– податкова соціальна пільга в розмірі 200 % відповідно до норм п. 169.1.4 ПКУ (у 2024 році – 3028,00 грн.).

Відповідно до пп. 169.4.1 ПКУ працівник може скористатися правом на податкову соціальну пільгу, якщо його загальний місячний доход у виді заробітної плати не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень (у 2024 році – 4240,00 грн.).

Виключенням з даного правила є випадки, визначені абзацом другим пп. 169.4.1 ПКУ, коли податкова соціальна пільга надається відповідно до

пп. 169.1.2, пп. 169.1.3 а і б, тобто батькам, які утримують двох або більше дітей віком до 18 років, одиноким батькам, а також батькам, які утримують дітей з інвалідністю. У даному випадку граничний розмір доходу, що дає право на застосування пільги, для одного з батьків визначається кратно кількості дітей, а для іншого з батьків – на загальних підставах.

Саме такі батьки серед працівників ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» регулярно користуються правом на податкову соціальну пільгу, адже в інших випадках за умови нарахування хоча б мінімальної заробітної плати реального права на застосування податкової пільги не формується.

Прикладом особи, що систематично користується податковою соціальною пільгою, є одна з працівниць підприємства, яка є матір'ю трьох дітей віком до 18 років. Її чоловік є фізичною особою – підприємцем, відповідно доходів у вигляді заробітної плати не отримує та податковою соціальною пільгою не користується.

Таким працівникам із дітьми податкова соціальна пільга надається у розмірі 100,0 % в розрахунку на кожну дитину (1514,00 грн. × 3 = 4542,00 грн.) за умови, що дохід у вигляді заробітної плати не перевищує 12720,00 грн. (4240,00 грн. × 3). Відповідно, якщо нарахована працівниці заробітна плата за листопад 2024 року становить 12150,00 грн., то податок на доходи фізичних осіб буде дорівнювати:

$$(12150,00 - 4542,00) \times 18,0\% = 1369,44 грн.$$

Суми утриманого податку на доходи фізичних осіб зазначаються в розрахунковій відомості в розрізі окремих елементів аналітичного обліку, а на рівні синтетичного обліку загальна сума податку відображається в обліку бухгалтерською проводкою:

Дт 661 «Розрахунки за заробітною платою»

Кт 641.1 «Розрахунки за податком на доходи фізичних осіб».

Окрім податку на доходи фізичних осіб із доходів найманих працівників у вигляді заробітної плати утримується також військовий збір за

ставкою 5,0 % (до грудня 2024 року ставка збору становила 1,5 %).

Суми утриманого військового збору відображаються у розрахунковій відомості, а на рівні синтетичного обліку загальна сума утриманого збору відображається в обліку бухгалтерською проводкою:

Дт 661 «Розрахунки за заробітною платою»

Кт 642 «Розрахунки за військовим збором».

Окрім заробітної плати як доходів, що виплачуються фізичним особам, в практиці ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» іноді виплачуються також винагороди за цивільно-правовими договорами лікарям, яких залучають для консультації пацієнтів ЦТК «Преміум». Зважаючи, що такі винагороди за надані роботи виплачуються фізичним особам, які не мають статусу фізичних осіб підприємців, підприємство має нараховувати на винагороду єдиний соціальний внесок та утримувати податок на доходи фізичних осіб та військовий збір. Відповідні розрахунки за операцією, її оподаткування та відображення в обліку представлене в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Оподаткування та відображення в обліку ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» нарахування та виплати винагороди за цивільно-правовим договором

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
1	2	3	4
1. Нарахована винагорода за цивільно-правовим договором лікарю за консультацію для надання медичних послуг (за листопад 2024 року)	23	685	1200,00
2. Нарахований єдиний соціальний внесок на винагороду за цивільно-правовим договором 1200,00 грн. × 22,0 %	23	651	264,00
3. Утриманий із винагороди за цивільно-правовим договором податок на доходи фізичних осіб 1200,00 × 18,0 %	685	641.1	216,00
4. Утриманий із винагороди за цивільно-правовим договором військовий збір 1200,00 × 1,5 %	685	642	18,00

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4
5. З поточного рахунку підприємства сплачені податки та збори: 5.1. Єдиний соціальний внесок 5.2. Податок на доходи фізичних осіб 5.3. Військовий збір	 651 641.1 642	 311 311 311	 264,00 216,00 18,00
6. З поточного рахунку на картковий рахунок фізичної особи перерахована винагорода за цивільно-правовим договором 1200,00 – 216,00 – 18,00	685	311	966,00

В господарській практиці ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» були також випадки нарахування та виплати фізичним особам доходів у вигляді орендної плати за користування майном на підстави укладених договорів оренди.

Досліджуючи практику оподаткування таких доходів, варто зазначити, що доходи у формі орендної плати не є об’єктом оподаткування єдиним соціальним внеском, але є об’єктом оподаткування податком на доходи фізичних осіб та військовим збором за умови, що дохід нараховується та виплачується фізичній особі, яка не має статусу самостійного платника податків (фізичної особи – підприємця). Відповідні розрахунки за операцією, її оподаткування та відображення в обліку представлене в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Оподаткування та відображення в обліку ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» нарахування та виплати орендної плати фізичній особі

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
	Дт	Кт	
1	2	3	4
1. Нарахована орендна плата фізичній особі за оренду автомобіля (за квітень 2024 року)	92	685	2000,00
2. Утриманий із нарахованої орендної плати податок на доходи фізичних осіб 1200,00 × 18,0 %	685	641.1	360,00
3. Утриманий із нарахованої орендної плати військовий збір 1200,00 × 1,5 %	685	642	30,00

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4
4. З поточного рахунку підприємства сплачені податки та збори: 4.1. Податок на доходи фізичних осіб 4.2. Військовий збір	 641.1 642	 311 311	 360,00 30,00
5. З поточного рахунку на картковий рахунок фізичної особи перерахована орендна плата за орендо автомобіля 2000,00 – 360,00 – 30,00	685	311	1610,00

Наступним прикладом виплати доходів фізичним особам з практики діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» є виплата дивідендів його власнику. Такі доходи не оподатковуються єдиним соціальним внеском, але оподатковуються податком на доходи фізичних осіб та військовим збором, які утримуються із дивідендів, що нараховуються учасникам – фізичним особам і зменшують суму дивідендів до виплати відповідно. Особливої уваги заслуговую також той факт, що відповідно до пп. 167.5.4 ПКУ для оподаткування дивідендів податком на доходи фізичних осіб застосовується спеціальна ставка 9,0 %, адже ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» є платником єдиного податку, відповідно не є платником податку на прибуток. Військовий збір утримується із сум дивідендів, нарахованих фізичним особам за ставкою 5,0 % (до грудня 2024 року ставка становила 1,5 %).

Підсумковою складовою роботи будь-якого підприємства в площині оподаткування доходів, що виплачуються фізичним особам, є формування та подання відповідної форми податкової звітності. Йдеться про Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску. Форма та порядок подання такої звітності передбачений Наказом Міністерства фінансів України від 13.01.2015 р. № 4 [53]. У 2024 році така звітність надавалась як квартальна, починаючи з 1 січня 2025 року запроваджується аналогічна щомісячна форма звітності.

За умови застосування у 2024 році квартального звітного періоду

відповідний податковий розрахунок подавався щокварталу протягом 40 календарних днів після закінчення звітного кварталу. У звітності наводиться різноманітна інформація щодо оподаткування доходів, що нараховуються та виплачуються фізичним особам. Насамперед у даній звітності систематизована інформація щодо сум визнаних зобов'язань з єдиного соціального внеску у розрізі окремих місяців кварталу, дані персоніфікованого обліку щодо доходів, на які нараховується єдиний соціальний внесок (додатки 1 за кожен місяць кварталу), а також сум доходів, нарахованих та виплачених фізичним особам, і відповідних сум податку на доходи фізичних осіб та військового збору (додатки 4ДФ за кожен місяць кварталу). Задекларовані дані персоніфікованого обліку щодо доходів, на які нараховується єдиний соціальний внесок, у підсумку передаються на формування спеціальної бази даних Пенсійного фонду України, яка зокрема використовується для призначення пенсій громадянам.

Зазначений податковий розрахунок як і інші форми податкової звітності підприємства складаються в ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» штатним бухгалтером і подаються до органів Державної податкової служби за місцем обліку електронними каналами зв'язку за допомогою програмного продукту «M.E.doc». Звітність подається із дотриманням визначених податковим законодавством термінів – випадків несвоєчасного подання у практиці підприємства не було.

3.3 Оптимізація оподаткування малого підприємства

Намагання законними способами зменшити податкове навантаження є природним для будь-якого суб'єкту підприємницької діяльності. В сучасних умовах вітчизняної практики господарювання це питання набуває особливої актуальності, адже діюча в Україні система оподаткування передбачає високе

податкове навантаження, що є одним із вагомих чинників, стримуючих розвиток підприємництва в Україні.

Одним з напрямків оптимізації податкового навантаження для малих підприємств є застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, але варто пам’ятати, що, по-перше, така система оподаткування є альтернативною та добровільною і відповідно не обов’язковою до застосування, а, по-друге, застосування спрощеної системи оподаткування не гарантує оптимізації податкового навантаження. На практиці можливі випадки, коли мале підприємство тривалий період часу застосовує спрощену систему оподаткування, в той час як перехід на загальну систему оподаткування дозволив би зменшити рівень податкового навантаження на таке підприємство та підвищити за рахунок цього ефективність його діяльності.

Таким чином, важливим елементом управління малих підприємств, що мають вибір між загальною та спрощеною системою оподаткування, є прийняття обґрунтованого рішення щодо вибору системи оподаткування та подальший моніторинг доцільності її застосування. Прийняття обґрунтованого управлінського рішення потребує відповідної аналітичної підтримки. Менеджмент підприємства, що приймає рішення стосовно переходу на спрощену систему оподаткування, на підставі реальних даних щодо обсягів діяльності або планових даних на наступні періоди має впевнитися у доцільності переходу на сплату єдиного податку, адже такий крок не завжди призводить до зменшення податкового навантаження в порівнянні із загальною системою оподаткування. Для платника єдиного податку також важливим є постійний моніторинг доцільності застосування спрощеної системи оподаткування, адже в окремих випадках перехід на загальну систему оподаткування може призвести до зменшення податкового навантаження.

Загальна система управлінських дій в площині оптимізації оподаткування малих підприємств представлена на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Система управлінських дій в площині оптимізації оподаткування малих підприємств (складено автором)

Таким чином, для ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» як для платника єдиного податку обов’язковим є постійний моніторинг доцільності застосування спрощеної системи оподаткування. Відповідно в ході проведеного дослідження було проведене порівняння рівня податкового навантаження за наявного варіанту оподаткування – єдиний податок за ставкою 5.0 % і за умов застосування загальної системи оподаткування. Для порівняння були використані реальні економічні показники діяльності підприємства за ІІ півріччя 2024 року. Відповідні розрахунки представлено в

таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Порівняння податкового навантаження за різних систем оподаткування за показниками діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» у ІІ півріччя 2024 року, тис. грн.

Показники	Спрощена система оподаткування (єдиний податок 5 %)	Загальна система оподаткування
1. Дохід від надання послуг, у тому числі	3671,1	3622,2
1.1. Дохід від надання медичних послуг	3377,5	3377,5
1.2. Дохід від надання технічних послуг	293,6	244,7
2. Податкові зобов'язання з ПДВ за технічними послугами	-	48,9
3. Єдиний податок 5 %	183,6	-
4. Витрати із придбання товарів, робіт, послуг, що оподатковуються ПДВ за ставками 20 % та 7 %, у тому числі	425,6	425,6
4.1. Сума, що включається до витрат платника	425,6	420,8
4.2. Сума, що може бути включена до податкового кредиту платника ПДВ	-	4,8
5. Витрати на оплату праці (заробітна плата та нарахований ЄСВ)	1512,7	1512,7
6. Витрати на амортизацію	1081,7	1081,7
7. Плата за землю	-	3,1
8. Інші витрати	280,1	280,1
9. Разом витрати діяльності	3483,7	3298,4
10. Прибуток до оподаткування	-	323,8
11. Податок на прибуток	-	58,3
12. Податок на додану вартість	-	44,1
13. Разом податкове навантаження	183,6	105,5
14. Чистий прибуток підприємства	187,4	265,5

Виконане порівняння дозволяє стверджувати, що для підприємства застосування спрощеної системи оподаткування є хибним кроком, адже сума єдиного податку, що була нарахована до сплати за ІІ півріччя 2024 року, перевищує спільну суму податку на прибуток, податку на додану вартість та плати за землю, які потрібно було сплатити, якщо б підприємство застосовувало загальну систему оподаткування, на 78,1 тис. грн.

Звісно, перехід на загальну систему оподаткування для ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» означатиме обов'язкове набуття статусу

платника податку на додану вартість, адже обсяг операцій підприємства, що підлягають оподаткуванню ПДВ, за останні дванадцять місяців суттєво перевищують 1 млн. грн. В той же час, варто звернути увагу, що набуття статусу платника ПДВ для ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» означатиме необхідність ведення податкового обліку з податку на додану вартість та подання щомісяця Податкової декларації з ПДВ (що є звісно негативним наслідком зміни системи оподаткування), але до принципового збільшення податкового навантаження це не призведе. Причиною цього є той факт, що операції із надання медичних послуг, а саме такі доходи складають близько 90 % реалізації підприємства, пільгово звільнені від оподаткування ПДВ і відповідно податкові зобов'язання за такими операціями не формуються. Так, відповідно до норм пп. 197.1.5 ПКУ звільняються від оподаткування ПДВ операції щодо «постачання послуг з медичного обслуговування населення (медична послуга) закладами охорони здоров'я, що мають ліцензію на постачання таких послуг» [46]. Що стосується надання послуг із технічного обслуговування медичного обладнання, то такі операції є об'єктом оподаткування ПДВ і податкові зобов'язання за ставкою 20 % за такими операціями у розрахунку враховані. В той же час сума податку на додану вартість за даними розрахунку за ІІ квартал складала би лише 44,1 тис. грн.

Таким чином, варто підсумувати, що якщо у ІІ півріччі 2024 року ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» знаходилось на загальній системі оподаткування, то в порівнянні із наявною спрощеною системою оподаткування це б означало зменшення податкового навантаження на 78,1 тис. грн. та збільшення чистого прибутку підприємства на 78,1 тис. грн., що складає 41,7 % чистого прибутку, отриманого підприємством за проаналізований період.

У якості додаткового позитиву переходу на загальну систему оподаткування також варто звернути увагу на те, що за наявних обсягів діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» матиме за

податком на прибуток річний податковий (звітний) період, відповідно формувати та подавати Податкову декларацію з податку на прибуток і сплачувати податок потрібно буде лише за підсумками року, в тому час як за спрощеної системи оподаткування звітність та сплата єдиного податку здійснюється щокварталу. Це принципово відтерміновує сплату податкових платежів, а також частково компенсує збільшення роботи бухгалтера щодо податкового обліку з податку на додану вартість.

Також варто зазначити, що за умови переходу на загальну систему оподаткування у разі нарахування та виплати дивідендів власнику підприємства, до таких дивідендів буде застосовуватися ставка податку на доходи фізичних осіб 5,0 % замість наявних за спрощеної системи оподаткування 9,0 %, що зменшує податкове навантаження на бізнес справу в цілому.

Таким чином, менеджменту ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» варто, на нашу думку, прийняти рішення щодо зміни системи оподаткування і перейти на загальну систему оподаткування, що може бути здійснено з 1 квітня 2025 року. Такий крок дозволить суттєво зменшити податкове навантаження та підвищити таким чином ефективність роботи підприємства, а відповідні кошти спрямувати на його розвиток.

ВИСНОВКИ

Малі підприємства є важливою складовою вітчизняної економіки, а розвиток малого підприємництва в цілому варто визнати одним із пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку України. Успішність даного сектору економіки складається із успішної роботи кожного окремого малого підприємства, що в свою чергу залежить не лише від впливу зовнішнього середовища та державної політики, а і від якісного рівня управління діяльністю таких підприємств. Малі підприємства в порівнянні з великим бізнесом є більш мобільними та гнучкими, але і більш вразливими, а тому для успішного функціонування та підтримки конкурентоспроможності потребують якісного, гнучкого та креативного менеджменту.

Прийняття дієвих управлінських рішень потребує відповідної інформаційної підтримки, забезпечення якої є основним завданням бухгалтерського обліку. Таким чином організація якісної облікової системи є важливою складовою управління для будь-якого малого підприємства.

Питання організації обліку на практиці тісно пов’язані із оподаткуванням малих підприємств. Забезпечення якісного виконання обов’язків щодо визначення податкових зобов’язань, подання податкової звітності та своєчасної сплати податків є важливою складовою управління сучасним підприємством. Принциповим завданням даної складової управління є оптимізація податкових платежів, адже рівень податкового навантаження суттєво впливає на прибутковість бізнесу. Для малих підприємств чинне податкове законодавство передбачає альтернативну спрощену систему оподаткування, але її застосування не гарантує оптимізації податкових платежів, що й актуалізує на практиці доцільність постійного моніторингу відповідності обраної системи оподаткування інтересам малого підприємства щодо зменшення податкового навантаження законними

методами.

Таким чином, теоретичні та практичні питання організації та методики обліку та оподаткування малих підприємств є надзвичайно важливими, в тому числі і для малого підприємства ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ», що було залучено в якості інформаційної бази дослідження.

Результатами проведеного дослідження в теоретичній площині є розроблена авторська адаптація передбачених чинним законодавством форм організації бухгалтерського обліку в площині інформаційного забезпечення управління підприємств малого бізнесу, а також виконана систематизації передбачених нормативно особливостей формування облікової системи підприємств малого бізнесу. В ході проведеного дослідження було встановлено, що єдиним принциповим наслідком набуття підприємством статусу малого підприємства або мікропідприємства є обов'язок формувати спрощену фінансову звітність. Інші досліджені особливості організації облікової системи малих підприємств не є обов'язковими. Ведення бухгалтерського обліку без дотримання принципу подвійного запису, а також використання Спрощеного плану рахунків поширення на практиці не набули. Рішення щодо доцільності прийняття в облікову політику мікропідприємств спрощення деяких облікових процедур не може бути універсальним, адже має враховувати особливості кожного окремого мікропідприємства.

В ході проведеного дослідження наявної на малому підприємстві ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» облікової системи виявлено кілька проблемних моментів і розроблені пропозиції, впровадження яких дозволить підвищити якісний рівень облікової інформації щодо доходів, витрат і фінансових результатів діяльності підприємства.

По-перше, з метою підвищення аналітичності облікової інформації пропонується виокремити в обліку доходи та витрати двох окремих напрямків діяльності підприємства – надання медичних послуг та надання послуг щодо технічного обслуговування медичного обладнання шляхом запровадження системи субрахунків наступного порядку:

– 23.1 «Витрати на надання медичних послуг»;

– 23.2 «Витрати на надання технічних послуг»;

– 703.1 «Дохід від реалізації медичних послуг»;

– 703.2 «Дохід від реалізації технічних послуг»;

– 903.1 «Собівартість реалізованих медичних послуг»;

– 903.2 «Собівартість реалізованих технічних послуг».

Окрім того пропонується запровадити аналітичний облік на субрахунку 23.1 «Витрати на надання медичних послуг» за видами медичних послуг, а також розподіл витрат на надання медичних послуг на прямі та загальновиробничі. Визначено перелік конкретних видів витрат медичного центру, які варто віднести до прямих та загальновиробничих відповідно. У якості бази розподілу загальновиробничих витрат медичного центру пропонується обрати години роботи медичного обладнання за окремими видами послуг.

Впровадження в облікову практику підприємства розроблених пропозицій дозволить підвищити аналітичність обліку в частині витрат на надання медичних послуг, що дозволить формувати аналітичну інформацію для потреб управління, зокрема щодо ціноутворення. Окрім того розмежування доходів та витрат за двома окремими видами діяльності підприємства – надання медичних та технічних послуг дозволить сформувати інформацію для аналізу прибутковості та рентабельності кожного окремого напрямку діяльності, що є важливим для прийняття різноманітних управлінських рішень, зокрема щодо інвестицій у розширення та розвиток окремих видів діяльності.

По-друге, обґрунтована доцільність вдосконалення наявного порядку відображення в обліку підприємства визнання витрат, пов’язаних із нарахуванням зобов’язань з єдиного податку. Такі витрати, що забезпечують основну складову податкового навантаження на підприємство, варто відображати в обліку окремо, а не в складі досить різноманітних адміністративних витрат. За чинного Плану рахунків для цього може бути

використаний субрахунок 949 «Інші витрати операційної діяльності»

Для принципового вдосконалення порядку відображення в обліку єдиного податку як основної складової податкового навантаження для підприємств, що застосовують спрощену систему оподаткування, доцільним, на нашу думку, є внесення змін на нормативному рівні до чинного Плану рахунків. А саме варто змінити назву рахунку 98 «Податок на прибуток» на «Витрати оподаткування» та запровадити до нього два субрахунки 981 «Витрати за податком на прибуток» і 982 «Витрати за єдиним податком».

Доцільним також варто визнати запровадження окремого рядка у звіті про фінансові результати Фінансової звітності мікропідприємства (яку зазвичай формують підприємства – платники єдиного податку третьої групи), у якому б наводилась інформація про витрати підприємства, пов'язані із сплатою єдиного податку. Це дозволить надавати зовнішнім користувачам фінансової звітності підприємств – платників єдиного податку інформацію, необхідну для оцінки рівня податкового навантаження на діяльність такого підприємства.

В площині оподаткування ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» застосовує спрощену систему оподаткування та відповідно є платником єдиного податку третьої групи за ставкою 5,0 %. Підприємство є платником єдиного соціального внеску, а також утримує та перераховує до бюджету податок на доходи фізичних осіб та військовий збір з доходів, що нараховуються та виплачуються фізичним особам, зокрема доходів, пов'язаних з оплатою праці найманих працівників, винагород за цивільно-правовими договорами, дивідендів тощо.

Дослідження практики оподаткування дозволяє сформувати висновок про те, що підприємство є дисциплінованим платником податків, податковий облік організований та здійснюється на високому якісному рівні, податкова звітність подається у встановлені терміни, випадки несвоєчасної сплати податків та інших обов'язкових платежів відсутні.

З метою підвищення якісного рівня методичного забезпечення податкового обліку підприємства щодо визначення зобов'язань з єдиного

податку в межах проведеного дослідження була розроблена «Робоча таблиця визначення доходу платника єдиного податку та зобов'язань з єдиного податку», використання якої на практиці дозволить спростити процес податкового обліку за даним податком.

Окремої уваги заслуговує питання доцільності застосування ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» обраного варіанту спрощеної системи оподаткування. Варто звернути особливу увагу на той факт, що застосування спрощеної системи оподаткування не гарантує оптимізації податкового навантаження. Відповідно для платника єдиного податку важливим є регулярний моніторинг доцільності застосування спрощеної системи оподаткування, адже в окремих випадках перехід на загальну систему оподаткування може призвести до зменшення податкового навантаження.

Так, виконане порівняння податкового навантаження за різних систем оподаткування за показниками діяльності ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» у ІІ півріччя 2024 року дозволяє стверджувати, що для підприємства спрощена система оподаткування є недоцільною, адже її застосування в порівнянні із загальної системою оподаткування призвело до збільшення податкового навантаження та зменшення чистого прибутку підприємства на 78,1 тис. грн., що відповідно складає 41,7 % чистого прибутку, отриманого підприємством за проаналізований період.

Таким чином, менеджменту ТОВ «ЄВРО СЕРВІС УКРАЇНА ЗАПОРІЖЖЯ» варто, на нашу думку, прийняти рішення щодо зміни системи оподаткування та перейти на загальну систему оподаткування.

Певним негативним наслідком зміни системи оподаткування на загальну варто звісно визнати обов'язкове набуття статусу платника податку на додану вартість та відповідну необхідність ведення обліку та щомісячне подання податкової звітності з даного податку. Але до суттєвого збільшення податкового навантаження такий крок не призводе, адже основні операції підприємства – надання медичних послуг – звільненні від оподаткування

даним податком відповідно до норм чинного законодавства.

Таким чином, основним позитивом обґрунтованого переходу на загальну систему оподаткування є помітне зменшення податкового навантаження та відповідно збільшення чистого прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства та може бути спрямований на його розвиток.

Також серед позитивів такого кроку є відтермінування основних податкових платежів та певне зменшення роботи щодо формування податкової звітності, адже на відміну від квартального податкового (звітного) періоду за єдиним податком підприємство зважаючи на обсяг його доходів від усіх видів діяльності матиме річний податковий (звітний період) за податком на прибуток.

Додатковим позитивом переходу на загальну систему оподаткування може стати той факт, що у разі нарахування та виплати дивідендів власнику підприємства, до таких дивідендів буде застосовуватися ставка податку на доходи фізичних осіб 5,0 % замість наявних за спрощеної системи оподаткування 9,0 %, що зменшує податкове навантаження на бізнес справу в цілому.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Андрющенко Г.О. Малі підприємства : критерії визначення. *Формування ринкових відносин*. 2009. № 10. С. 245-248.

2. Базалицький Д.М. Критерії визначення та роль малих підприємств у ринковій економіці як фактора стабілізації. *БізнесІнформ*. 2012. № 5. С. 92-94.

3. Банера Н.П., Гелей Л.О. Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва: оцінка та шляхи підвищення інформативності показників. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. № 1 (71). С. 55-62.

4. Белова І., Семенишина Н., Мельничук О. Генезис становлення облікової системи малих підприємств в Україні. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Вип. 1-2. С. 26-48.

5. Бондарчук Н.В. Актуальні питання складання фінансової звітності суб'єктами малого підприємництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 2. С. 42-45.

6. Бутинець Ф.Ф. Проблеми науки бухгалтерського обліку : реалії : монографія. Житомир : ПП «Рута», 2005. 324 с.

7. Ван Хорн Дж.К. Основи управління фінансами. Одеса : Гермес, 2006. 799 с.

8. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. Київ : Знання, 2005. 302 с.

9. Васюта В., Лобас В., Зубко О. Сучасні проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 2 (87). С. 207-213.

10. Васюта В., Путря А., Пивоваров В. Стан розвитку малого підприємництва в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Том 1. С. 160-164.

11. Гевлич Л.Л., Гевлич І.Г. Державна підтримка вітчизняного малого

бізнесу: стан та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2017. № 11. С. 66-71.

12. Гоголь Т.А. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу : монографія. Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2014. 384 с.

13. Господарський кодекс України від 16.01.2003. № 436-IV. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення 10.01.2025).

14. Грищук Г. Методичні аспекти облікової політики малих підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 2 (87). С. 101-106.

15. Дмитренко Н.В. Критерії визначення та місце малих підприємств в структурі ринкової економіки. *Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі*. 2007. № 1. С. 204-208.

16. Довбуш А.В., Давидовська Г.І. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 5-6 (84). С. 162-167.

17. Дрига С.Г. Мале підприємництво України: становлення, механізми управління та підтримки: монографія. Київ : НДІ економіки Міністерства економіки України, ДКС центр, 2009. 359 с.

18. Дробязко С.І., Козир Т.М., Холод С.Б. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 416 с.

19. Дугар Т.Є., Мац Т.П. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва у комп'ютерному середовищі. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 2. С. 190-198.

20. Завадських Г.М., Кубік Я.В. Стан і тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2020. № 1 (41). С. 115-124.

21. Засадний Б., Кобзева М. Організаційні аспекти обліку на малих підприємства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченко*. 2011. № 130. С. 42-44.

22. Зосименко Т.І. Роль малого підприємництва у соціально-економічному розвитку країни. *Ефективна економіка*. 2013. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2388 (дата звернення 10.01.2025).

23. Ісаченко Д.А. Малі підприємства в трансформаційній економіці регіону : монографія. Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2019. 406 с.

24. Кесарчук Г.С. Бухгалтерський аутсорсинг: поняття, види, переваги та недоліки. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. Вип. 1 (42). С. 201-204.

25. Козак А.Р., Гевлич Л.Л. Роль та місце малого бізнесу в економіці України та світу. *Вісник наукового студентського товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2021. № 13. Том 2. С. 236-241.

26. Корогод І.В. Роль малого бізнесу в структурних трансформаціях регіональних господарських систем : дис. … канд. екон. наук : 08.00.05. Чернігів, 2016. 227 с.

27. Красношапка В.В., Трохимець І.І. Аутсорсинг та його застосування на підприємствах України. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4097 (дата звернення 10.01.2025).

28. Крисак А.О., Мусятовська О.С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 68-73.

29. Крючков О.О., Скорнякова Ю.Б. Вибір форми організації бухгалтерського обліку для підприємств малого бізнесу в Україні. The XV International Scientific and Practical Conference «Innovative technologies in the field of human services» (April 15-17, 2024. Stockholm, Sweden). Stockholm : The European Conference, 2024. pp. 62-66.

30. Крючков О.О., Скорнякова Ю.Б. Організаційно-облікові аспекти формування звітності суб'єктів малого бізнесу. *Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний стан економіки, фінансів, обліку і права та їх основні проблеми» (м. Полтава, 30 жовтня 2024 року)*. Полтава : ЦФЕНД, 2024. С. 27-30.

31. Кузьома В.В. Актуальні аспекти організації обліку та оподаткування суб'єктів малого підприємництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 1334-1337.

32. Лаговська О.А., Лоскоріх Г.Л. Форми організації бухгалтерського обліку для ІТ-підприємств: проблеми вибору. *Економіка, управління та адміністрування.* 2019. № 3 (89). С. 114-118.

33. Лисенко Т.І. Передумови виникнення та перспективи застосування аутсорсингу як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економічний вісник університету*. 2010. № 14. С. 85-92.

34. Литвиненко Я.В., Якушик І.Д. Податкові системи зарубіжних країн : навч. посіб. Київ : МАУП, 2004. 208 с.

35. Ляхович Г.І. Форми ведення та організації бухгалтерського обліку в умовах використання інформаційно-комп'ютерних технологій: точки взаємодії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 4. С. 34-37.

36. Марченко В.М., Харитоненко Д.В. Сучасні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 19. С. 82-88.

37. Мединська Т. Альтернативні системи оподаткування малого бізнесу в зарубіжних країнах: досвід для України. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія Економіка і управління*. 2014. Вип. 30. С. 231-244.

38. Милявська Е.П., Жабін О.І. Облік на підприємствах малого бізнесу : навч. посіб.. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 162 с.

39. Михайлов М.Г., Полятикіна Л.І., Словкова О.П. Організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 320 с.

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000. № 39. Дата оновлення: 17.02.2023. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text (дата звернення 10.01.2025).

41. Омельяненко Т.В., Короткова К.О. Розвиток малого підприємництва та малого бізнесу в Україні: чинники впливу та актуальні тенденції. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/11.pdf (дата звернення 10.01.2025).

42. Очеретько Л.М., Красовська Н.В. Організація управлінського обліку на підприємствах малого бізнесу. *Сталий розвиток економіки*. 2017. № 1 (34). С. 88-93.

43. Панасюк О.С., Хірівський Р.П., Янишин Я.С. Критерії означення великого, середнього та малого бізнесу в країнах західної Європи. *Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького.* 2014. № 1 (58). Том 16. С. 208-213.

44. Підсакулич В.Ю. Малий бізнес: проблема визначення розміру підприємства. *Регіональна економіка.* 2007. № 3. С. 251-258.

45. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій та Інструкція щодо його застосування : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999. № 291. Дата оновлення: 13.12.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення 10.01.2025).

46. Податковий кодекс України від 02.12.2010. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 10.01.2025).

47. Подолянчук О.А. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: http://www.economy. nayka. com.ua/?op =1&z=5536 (дата звернення 20.01.2025).

48. Поліщук Г.О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1 (51). С. 146-154.

49. Попело О.В. Мале підприємництво як джерело економічного розвитку у високорозвинених країнах. *Вісник Чернігівського державного*

технологічного університету. 2014. № 3 (75). С. 122-134.

50. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 03.09.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 10.01.2025).

51. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 19.04.2001. № 186 Дата оновлення: 05.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01#Text (дата звернення 10.01.2025).

52. Про затвердження форм податкових декларацій платника єдиного податку : Наказ Міністерства фінансів України від 19.06.2015 р. № 578. Дата оновлення: 30.12.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0799-15#Text (дата звернення 10.01.2025).

53. Про затвердження форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску : Наказ Міністерства фінансів України від 13.01.2015 р. № 4. Дата оновлення: 25.10.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-15#Text (дата звернення 10.01.2025).

54. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010. № 2464-VI. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text (дата звернення 10.01.2025).

55. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012. № 4618-VI. Дата оновлення: 21.12.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text (дата звернення 10.01.2025).

56. Пушкар М.С. Створення інтелектуальної системи обліку : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2007. 152 с.

57. Ратинський В.В. Бухгалтерський облік і аналіз: перспективи для малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. URL: https://economy

andsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/243/231 (дата звернення 20.01.2025).

58. Рижакова Г.М. Роль і місце малого підприємництва в національній економіці України. *Ефективна економіка*. 2011. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=450 (дата звернення 10.01.2025).

59. Семенова С.М., Шпирко О.М. Облікова політика малих підприємств в Україні та Німеччині. *Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління»*. 2019. Вип. 46. С. 95-108.

60. Сидорук І.С. Аналіз стану та проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Підприємництво та інновації*. 2021. № 18. С. 67-72.

61. Скорнякова Ю.Б. Єдиний податок юридичних осіб: питання відображення в обліку та фінансовій звітності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія економіка та управління*. 2019. № 4. Том 30 (69). С. 146-153.

62. Скорнякова Ю.Б., Монастирська Д.С. Особливості формування облікової системи на малих підприємствах. *Причорноморські економічні студії. Науковий журнал Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій*. 2018. Вип. 32. С. 181-185.

63. Скорнякова Ю.Б. Теорія бухгалтерського обліку: основи обліку : конспект лекцій. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. 89 с.

64. Стасюкова К.В. Проблеми організації бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу. *Економіка харчової промисловості*. 2016. Вип. 3. Т. 8. С. 52-56.

65. Сук Л.К., Сук О.Л., Данілочкіна О.В. Облік на підприємствах малого бізнесу : навч. посіб. Київ : Каравела, 2020. 352 с.

66. Суха О.Р. Методика і організація бухгалтерського обліку і аудиту на малих підприємствах : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.04. Львів, 2002. 23 с.

67. Тимощенко Ю.М. Облік на малих підприємствах в умовах глобалізації світової економіки. *Фінансовий ринок України: стабілізація та євро інтеграція. Збірник наукових праць*. 2010. Вип. 1 (81). С. 532-541.

68. Ткаченко Т.П. Особливості розвитку малого бізнесу в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2016. № 18. С. 152-158.

69. Топоркова О.А. Облікова система малих підприємств України в контексті законодавчих змін. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Економічні науки»*. 2020. № 11 (43). С. 55-61.

70. Тюленєва Ю.В., Єнич В.С. Проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2017. № 19. С. 193-197.

71. Федорченко В.В. Удосконалення механізму формування державної політики підтримки розвитку малого підприємництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 7. С. 185-188.

72. Хоча Н.В. Основні підходи до вибору форми організації обліку на малому підприємстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2017. Вип. 14. Ч 2. С. 162-166.

73. Черняєва О.В., Гриненко А.Ю. Сутність і значення малого підприємництва у світовій економіці. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3 (08). С. 33-38.

74. Чубарєва Л.І. Малий бізнес: теорія, механізми підтримки становлення та розвитку : автореф. дис.. … канд. екон. наук : 08.00.04. Донецьк, 2008. 20 с.

75. Шигун М.М. Розвиток моделювання системи бухгалтерського обліку : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2009. 632 с.

76. Юрчик В.І. Облікова політика підприємств малого бізнесу і оптимізація оподаткування: автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2012. 21 с.

77. Barker R. Short Introduction to Accounting. Cambridge University

Press, 2012. 171 p.

78. Brooksbank R. Defining the small business: a new classification of company size. *Entrepreneurship Regional Development, Taylor Francis Ltd*. 1991. № 3. pp. 17-31.

79. Ferquson C. Seow P.-S. Accounting information systems research over the past decade: Past and future trend. *Accounting & Finance*. 2011. № 51. pp. 235-251.

80. Nicolas C. Siropolis. Small business management. A guide to entrepreneurship. Boston : Houghton Mifflin Company, 1997. 672 p.

81. Skornyakova Y.B., Udodova Y.V., Kriuchkov O.O. Special aspects of organizing accounting in small business enterprises. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. 2025. № 1 (65). С. 50-56.

82. Velu H.A. The Development Process of The Personally Managed Enterprise. *European Foundation for Management Development's, 10th Seminar on Small Business*, 1980. pp. 1-21.